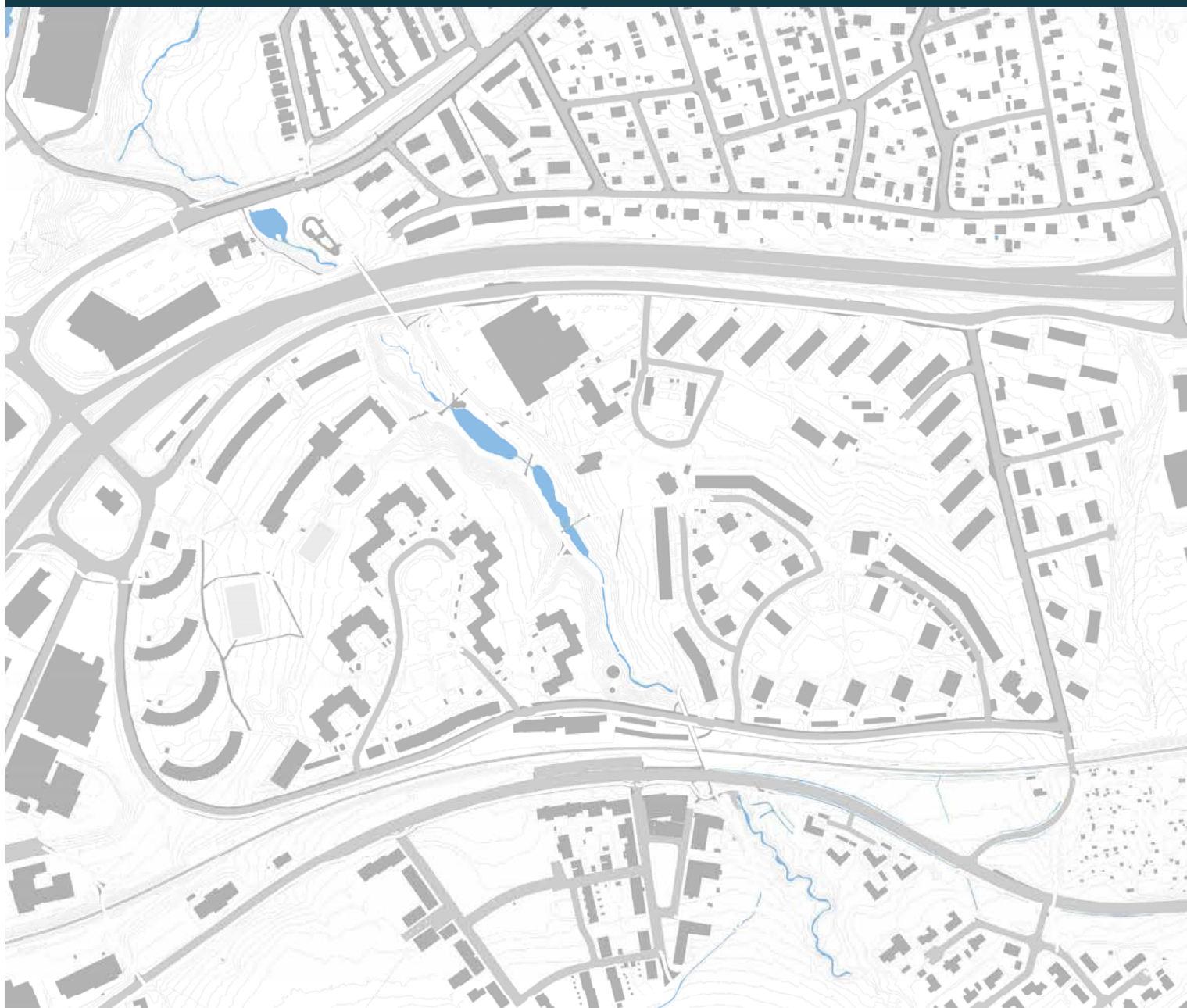

Samrådshandling

2021-11-17

Dnr: 2019:345

Planprogram för Österängen

Handlingar

Programhandling

Undersökning av miljöpåverkan

Bilagor

Utredningar

Parkeringsutredning Österängen, rapport 2021:31

Riskbedömning inför planprogram, daterad 2021-04-23

Översiktlig dagvattenutredning för Österängen, daterad 2021-09-24

Övrigt underlag

Bebyggelsehistoria Österängen

Utvärdering av belysning Österängen

Sammanställning av medborgardialog

Rörelserikedom Österängen

Innehållsförteckning

Inledning.	4
Österängen idag.	6
Medborgardialog	7
Programförslag.	9
Planeringsprinciper	10
Stråk och målpunkter	13
Bebyggelse och stadsrum	23
Grönstruktur.	38
Konsekvenser.	43
Miljömässiga konsekvenser	44
Social konsekvenser	47
Ekonomiska konsekvenser	50
Förutsättningar	51
Genomförande	70
Medverkande	74

INLEDNING

Vad är ett planprogram?

Ett planprogram utreder områdets förutsättningar och beskriver stadsdelens utvecklingsmöjligheter för exempelvis ny bebyggelse, vägar och grönområden på längre sikt. Planprogram är inte juridiskt bindande som en detaljplan utan utgör ett första steg i detaljplaneprocessen. Ett planprogram omfattas ofta av ett större område eller en stadsdel och anger mål och riktlinjer för den fortsatta planeringen.

När ett förslag till planprogram tagits fram skickas det ut på samråd till andra förvaltningar, myndigheter och boende som har möjlighet att skicka in synpunkter. Inkomna synpunkter sammanställs i en samrådsredogörelse och förslaget kan revideras. Efter samråd kan kommunen upprätta detaljplaner för de olika områden som planprogrammet har berört.

Syfte och mål

Syftet med planprogrammet är att skapa en översikt av lämplig förtätning och omvandling som är anpassat till områdets karaktär och tar hänsyn till framtida behov i området när det gäller skola, bostäder, trafik och centrumbildning m.m. Planprogrammet kommer att vara vägledande för framtida detaljplaner på Österängen.

Målsättningen med programmet är att beskriva en framtida möjlig helhetslösning för Österängen som visar vilka förtätningar och tillägg som kan göras med hänsyn till de kulturhistoriska värdena. Planprogrammet beskriver också hustyper och karaktärer vid förtätning för att inte påverka dessa värden på ett negativt sätt. Målet är att Österängen blir en ännu bättre plats att bo och verka i samtidigt som nya bostäder och annan service kan skapas.

I ett mer övergripande perspektiv föreslår planprogrammet även mer långsiktiga visioner för angränsande områden och möjliga kopplingar till och från programområdet.

Plandata

Österängen är beläget cirka 5 kilometer öster om Jönköpings centrum och cirka 3 kilometer väster om Huskvarna centrum. I området bor det cirka 3775 personer. Programområdet är cirka 39 hektar stort. Området avgränsas av Jönköpingsbanan i söder, Birger Jarlsgatan i väster, E4an i norr och Sannabäcken öster. Områdets delas i öst-västlig riktning av Österängsravinen och Skrämmabäcken som fungerar som ett grönt rekreationsstråk. Österängen byggdes under 1950- och 1960-talet och är ett exempel på en grannskapsenhet i Jönköping. I området finns både utbud av offentlig och kommersiell service.

Österängen idag

Österängen har ett strategiskt läge mellan Huskvarna och Jönköping med närhet till de arbetsplatser och service som finns i dess centrum. Det finns goda förutsättningar för boende i stadsdelen att använda hållbara transportmedel till dess centrum.

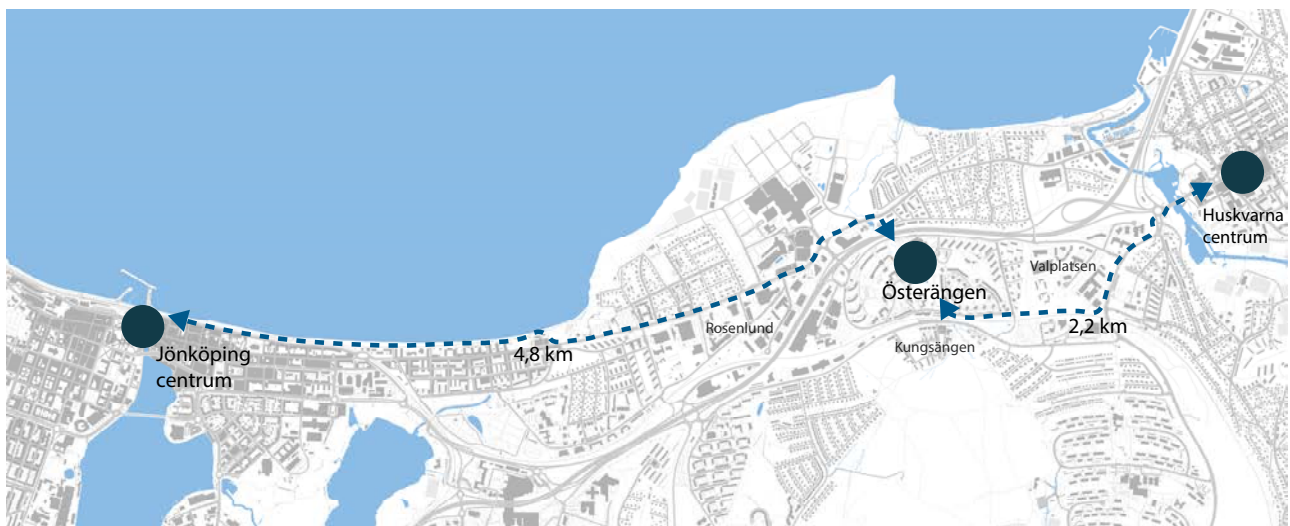
År 2030 beräknas Jönköpings kommun vara upp emot 158 000 invånare och i takt med att Jönköping växer behöver det planeras för ny bebyggelse. Enligt översiktsplanen riktlinje om hållbar byggnation ska nybyggnation i första hand ske genom förtätning och omvandling inom befintliga tätorten. Nya bostadsområden ska byggas i anslutning till befintlig bebyggelsestruktur och där kollektivtrafikförsörjningen är bra ska en hög exploatering tillämpas.

Att förtäta och utveckla Österängen är på så sätt strategiskt när staden växer. Idag har Österängen god kollektivtrafik och ett tillgång till ett stadsdelscentrum med varierat serviceutbud. Serviceutbudet består bland annat av bibliotek, konsthall, fritidsgård samt en större livsmedelsbutik. Vidare finns förskolor och en låg- och mellanstadieskola på Österängen.

Skolorna och stadsdelscentrumet har ett upptagningsområde som sträcker sig utanför Österängen.

I upptagningsområdet för skolorna ingår bland annat Kungsängen som snart är utbyggt samt området Valplatsen som planeras öster om Sannabäcken. Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare som varit på samråd våren 2021 pekar också ut industriområdet Öster om Birger Jarlsgatan samt Rosenlund som ett utvecklingsområde för mångfunktionell bebyggelse vilket också kan stärka Österängens stadsdelscentrum.

Österängen kan dock upplevas som isolerat då det avskärmas av E4an i norr och Jönköpingsbanan i söder vilket skapar barriärer. För att minska upplevelsen av barriärerna och bättre knyta Österängen till omkringliggande områden är det viktigt att försöka skapa bättre kopplingar och stärka befintliga stråk.

Medborgardialog

För att uppnå god social hållbarhet, är de boendes insyn och delaktighet en viktig faktor. Medborgardialogen går ut på att samla in åsikter, tankar och idéer och helt enkelt ge medborgare en möjlighet att tycka till i en fråga innan ett förslag utformas och/eller ett beslut fattas. Syftet med medborgardialogen för planprogrammet för Österängen har varit att skapa ett bra underlag för det fortsatta arbetet med planprogrammet. Målgruppen var boende och verksamma på Österängen.

Under hösten 2020 och början på 2021 genomfördes en medborgardialog för att samla in tankar och synpunkter kring hur Österängen ska utvecklas i framtiden. Medborgardialogen genomfördes som en webbenkät och genom en riktad dialog tillsammans med Österängsskolan där sex klasser besvarade en enkät och två av dessa genomförde även en rituppgift. Totalt besvarade 147 personer enkäterna.

Enkäten innehöll frågor om favoritplatser, tråkiga platser, otrygga platser och platser för nya bostäder. Enkäten innehöll även öppna frågor om vad personerna tyckte kring området kring centrum och hur de ville att Österängen skulle utvecklas i framtiden. Personerna som svarade uppmanades beskriva vad som var bra, mindre bra och vad de saknade och ville förbättra.

Dialogen har visat att Österängsborna bland annat värdesätter och tycker om nedanstående typer av platser:

- » Platser med grönska och koppling till vattnet som erbjuder rekreation
- » Platser för möten och samtal
- » Platser för lek, sport och aktiviteter

Dialogen har också visat att Österängsborna bland annat ser utvecklingspotential på nedanstående typer av platser som upplevs som tråkiga eller otrygga:

- » Platser med dålig skötsel eller renoveringsbehov
- » Platser som upplevs som outnyttjade och saknar koppling till tydliga aktiviteter
- » Platser med dålig belysning, mycket buskage och lite rörelse som idag kan upplevas som otrygga

Baserat på svaren i dialogen efterfrågar man mer av nedanstående på Österängen:

- » Större utbud av butiker, verksamheter och service
- » Fler mötesplatser och utveckling av befintliga mötesplatser
- » Fler och nya typer av aktiviteter

Av de platser som pekades ut för nya bostäder var det primärt platser som är outnyttjade, restytor eller platser upplevs som otrygga. Av de svarande på enkäten fanns det några som inte tyckte att det behövdes nya bostäder på Österängen. Flera efterfrågade bostadsrätter eller lägre småskalig bebyggelse så som parhus men majoriteten av de svarande ville ändå bo i hyresrätter i framtiden.

Under våren 2021 har resultatet och sammanställningen av medborgardialogen presenterats och återkopplats. Dels har resultatet presenterats genom en interaktiv karta på jonkoping.se/osterangen där det är möjligt att ta del av inskickade platser; favoritplatser, tråkiga platser, otrygga platser och platser för nya bostäder. Sammanställningen har också funnits tillgänglig via hemsidan.

Resultatet har också att presenteras i Österängens centrum i den lokal som delas mellan biblioteket och konsthallen. Där har kartunderlag tillsammans med citat och rituppgiften att presenteras och det har varit möjligt att bläddra i sammanställningen m.m. Därefter har även samma material varit tillgängligt i utställningslokalen i Juneporten under våren 2021.

Hur har dialogen påverkat planprogrammet?

Medborgardialogen har bland annat bekräftat att de gröna områdena på Österängen är viktiga och att det är viktigt att vara varsam vid förtätning av området. Dialogen har också gett djupare kunskaper om vad som värdesätts och vad som saknas på Österängen.

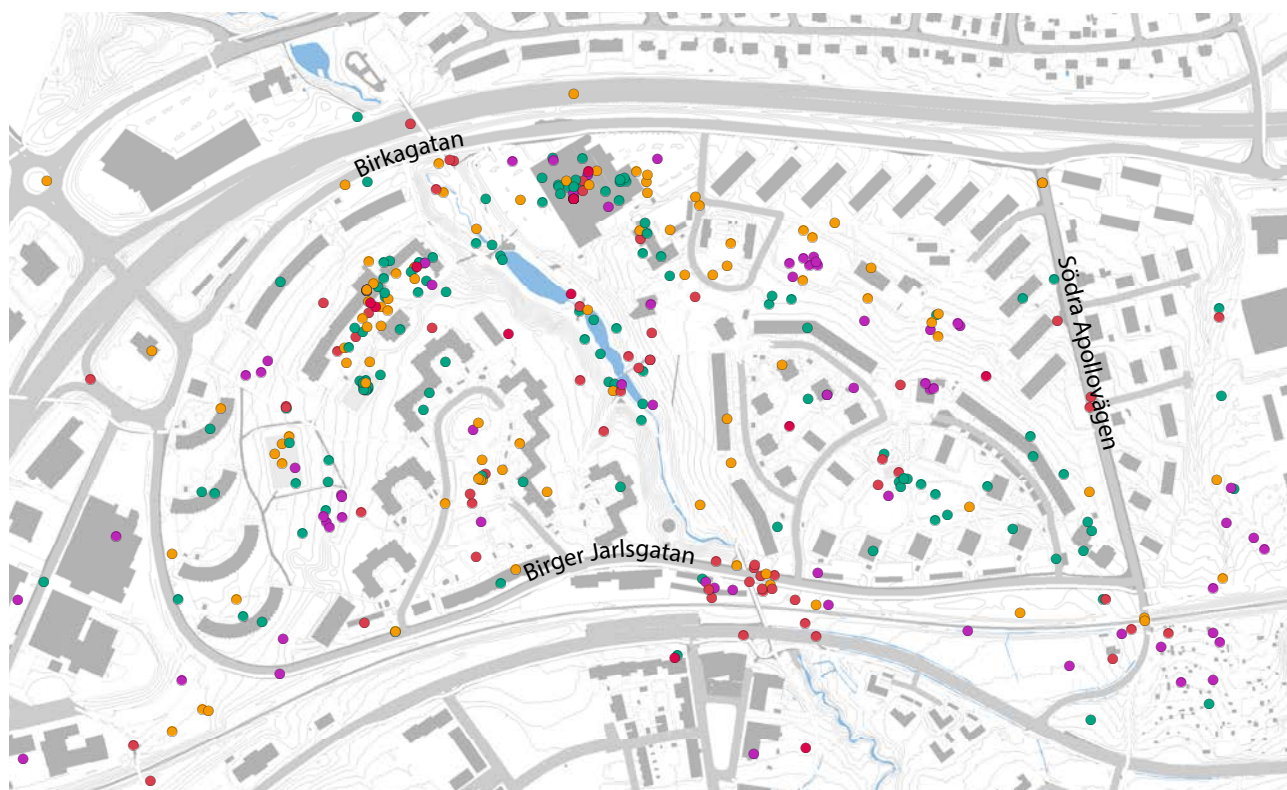
Till följd av synpunkter om bristande belysning har en utvärdering av belysningen på Österängen genomförts under sommaren 2021. Synpunkter om trygghet utmed rörelsestråken till kollektivtrafik har också påverkat och stärkt behov av att se över förtätningmöjligheter

utmed dessa stråk och övriga obefolkade platser. Bebyggelse på dessa platser kan skapa ökad överblickbarhet över bland annat gator från närliggande bostäder och bidra till ökad rörelse utmed stråken vilket kan öka tryggheten.

I programhandlingen återges också en del citat från medborgardialogen. Vill man veta mer om medborgardialogen och hur den genomfördes, vilka synpunkter som framfördes kan man ta del av bilagan "Sammanställning av medborgardialog".

Teckenförklaring markerade platser i medborgardialog

- Favoritplatser
- Tråkiga platser
- Otrygga platser
- Platser för nya bostäder

PROGRAMFÖRSLAG

Planeringsprinciper

Övergripande planeringsprinciper för planprogrammet har tagits fram. Principerna utgår från översiktsplanens planstrategi, framförallt punkterna "hållbar byggnation" och "variationsrika bebyggelseområden". Planeringsprinciperna har även tagit hänsyn till områdets förutsättningar och kulturhistoriska värden. Österängen är ett kulturhistoriskt intressant område och ett tydligt exempel på en grannskapsenhet med 50- och 60-tals bebyggelse. De befintliga värdena och översiktsplanen beskrivs närmare i kapitlet "Förutsättningar".

Förstärk rumsbildningar och bevara värdefulla miljöer

Gaturum

Österängen kantas huvudsakligen av tre större gator som tillsammans kan upplevas som en ringled för trafiken i utkanten av området.

Programförslagets ambition är att omvandla de yttre gatorna till stadsgator där det är möjligt. Genom att omvandla och omgestalta gator i området kan aktivare och trivsammare gaturum skapas.

Omvandla och omgestalta befintliga gator - skapa stadsgator

Gårdar och grönområden

Österängen har stora kvaliteter i form av grönområden och gröna gårdar. Grönområden och gröna gårdar behövs både för att värna om den biologiska mångfalden, men också för att ge människor möjlighet till rekreation, lek och andra sociala aktiviteter. Grönska har också

betydelse för stadsmiljön och bidrar med både ekosystemtjänster och trivsel.

Programförslaget är utformat så att grönområden och gröna gårdar så långt som möjligt ska kunna behållas och även utvecklas.

Bevara och utveckla grönområden och gårdar

Kulturmiljövärden

Österängen har kulturhistoriska värden såväl i strukturen som i enskilda byggnader och byggnadsdetaljer.

Programförslagets ambition är att de kulturhistoriska värdena i strukturen ska vårdas så att det även i framtiden är möjligt att utläsa de ursprungliga tankarna från grannskapsenheterna. Bebyggelse har därför i huvudsak placerats i utkanten av området och anpassats i skala till kringliggande bebyggelse.

Vårda befintliga kulturmiljövärden och bevara tidstypiska detaljer

Tillföra kvaliteter i den befintliga strukturen

Minska buller

Österängen är idag bullerutsatt och påverkas av buller från såväl E4an, Jönköpingsbanan som lokalgator i anslutning stadsdelen.

Bebyggelse på medvetna platser kan bidra till att skapa en bättre ljudbild för befintliga bostäder, grö- och skolområden. Några av de föreslagna platser med ny bebyggelse skulle kunna bidra till det.

Arbeta för förbättrad ljudmiljö på gårdar och i grönområden

Mötesplatser

Österängens centrum och de verksamheter som finns där idag är en del av de befintliga mötesplatserna på Österängen. Österängen centrum har potential att utvecklas, kopplingen till det gröna kan stärkas och fler mötesplatser kan då skapas.

Skapa fler mötesplatser

Kopplingar

Österängens läge med barriärer i form av E4an och Jönköpingsbanan innebär utmaningar i hur stadsdelen kopplas till kringliggande stadsdelar. Även höjdskillnaderna inom stadsdelen är utmanande. Det är positivt om kopplingarna kan stärkas inom området och till andra områden.

Stärkta kopplingar kan ske genom att nya kopplingar skapas eller att befintliga förstärks och utvecklas till exempel genom att göras tryggare. Ambitionen med programmet är också att möjliggöra för fler alternativa stråk för rörelse inom och till angränsande områden.

Förbättra kopplingar och stråk

Andra bostadstyper och storlekar

Bostäderna på Österängen består i huvudsak av hyresrätter och bostäderna är mindre än majoriteten av bostäderna i kommunen.

För att tillmötesgå invånarnas olika bostadsbehov och önskemål är det betydelsefullt att se till att det finns tillgång till en blandad bostadsbebyggelse både när det gäller upplåtelseformer, bostadstyper och bostadsstorlekar. Då ökar möjligheten att kunna bo kvar i sitt närområde när behovet av en annan typ av bostad efterfrågas.

Därför föreslås planprogrammet att det vid nybyggnation tillskapas nya bebyggelsetyper så som stadsradhus och nya boendeformer så som bostadsrättsföreningar, seniorbostäder och även en större variation i storlek.

Tillskapa fler boendeformer och större lägenheter

Förslaget huvuddrag

Kartan nedan visar planprogrammets huvuddrag med utveckling av de större gatorna som omger stadsdelen samt förstärkta stråk för gående och cyklister genom området i såväl nord-sydlig riktning genom ravinen som i öst-västlig riktning. Kartan visar också föreslagna områden för ny bebyggelse som till stor del finns i områdets utkanter.

Bebyggelsens placering utmed gatorna stärker gaturummet och kan bidra till ökad rörelse och trygghet utmed gatorna. En utgångspunkt i förslaget har varit att försöka bevara gårdar och grönområden. Bebyggelsen föreslås också i huvudsak anpassas till området genom byggnadstyp och skala.

Bebyggelse föreslås i huvudsak på parkeringsytor eller outnyttjade ytor. Vid byggnation på parkeringsytor krävs det på många platser parkeringslösningar i underjordiska garage

eller parkeringsdäck. Detta för att inte påverka möjligheterna till gårdsmiljö och värna befintliga grönområden och parker.

Centrumområdet har stor utvecklingspotential för utveckling av allmänna vistelse- och aktivitetsytor för verksamheter samt för bostäder. Kopplingen till Österängsravinen och dess parkstråk samt västerläget är en tillgång som kan utvecklas och komma till glädje för fler.

Förslaget huvuddrag

- Centrumutveckling
- Bebyggelseutveckling skola
- Bebyggelseutveckling bostäder
- Grönområden
- Gårdar
- Utvecklings stråk
- Framtida stråk
- Förstärkt stråk
- Viktiga rörelsestråk

Stråk och målpunkter

Programförslaget innebär att nya stråk och målpunkter föreslås samt att befintliga föreslås förstärkas till exempel genom utveckling och omvandling till stadsgator. Genom att arbeta för att förstärka och omvandla befintliga stråk och kopplingar samt skapa nya kan bättre förutsättningar för rörelse inom området och till övriga områden skapas. Miljöer kan göras trivsammare och tryggare framförallt för gående och cyklister.

Målpunkter är viktiga framförallt ur en social aspekt då de bidrar till möten mellan människor och kan bidra till integration. Genom att förstärka och skapa nya målpunkter kan fler platser för interaktion och möten mellan människor skapas.

Stråk och målpunkter

- Större gång- och cykelstråk
- Mindre gång- och cykelstråk
- - - Nya gång- och cykelstråk
- - - Kollektivtrafik
- - - Framtida stråk
- Utvecklingsstråk
- Målpunkter - befintliga
- Målpunkter som förstärks
- Målpunkter - nya

Målpunkter

Målpunkter är platser där bland annat människor samlas och uppehåller sig. Det kan även vara en skola, verksamhet eller ett serviceutbud av någon form. I och utanför området finns det ett antal målpunkter. De flesta målpunkter och mötesplatser är befintliga och nyttjas av Österängsborna idag.

Planprogrammet föreslår att några målpunkter och platser förstärks, genom det kan de bli mer attraktiva att vistas på och därigenom skapa större förutsättningar för möten mellan människor.

I medborgardialogen var många av de platser som människor hade som favoritplatser olika typer av mötesplatser. Till exempel större gårdar och parker med aktivitetsytor samt olika typer av sittplatser.

"Bra park med plats för lek tillsammans med mina barn. Finns utrymme för mer lekalternativ och grill!"

MAN, 30-39 ÅR

"Birkagården - samlingslokaler med stor potential och spännande utveckling"

KVINNA, 40-49 ÅR

Kartunderlaget är inte uttömmande utan det kan finnas fler målpunkter men de större målpunkterna redovisas i kartan.

Nya målpunkter och målpunkter som förstärks

Nya förskolor och skolor

Området mellan Birka förskola och Storängens förskola ska utvecklas för skolverksamhet. Utvecklingen innebär byggnation av nya förskolor och en ny skola i årskurserna F-3 som innebär en kapacitetsförstärkning av befintliga skol- och förskoleplatser på Österängen samt en idrottshall.

I och med utvecklingen av området tillskapas en ny målpunkt för såväl Österängsbor samt boende i angränsande stadsdelar som tillhör upptagningsområdet och kan gå i förskola samt skola i området. Planarbete för området påbörjas kring årsskiftet 2021/2022.

Nya bostäder på Valplatsen

Området öster om Sannabäcken utvecklas med bostäder. För området pågår ett detaljplanearbete för att möjliggöra att området utvecklas med bostäder. Området kommer att tillhöra skolområdet för Österängen och rörelser till skolorna och centrum på Österängen väntas öka i och med omvandlingen till bostäder. Läs mer om pågående detaljplanearbete på www.jonkoping.se sökord: Valplatsen.

Utveckling av centrum

Centrum och området kring centrum föreslås stärkas och utvecklas som en målpunkt i området.

Utvecklingen handlar om att stärka de förutsättningarna som finns för handel, arbetsplatser och kultur men även för bostäder. Kopplingen mellan centrum och Österängsravinens grönska och vattenspeglar föreslås stärkas och fler platser för vistelse och möten mellan människor skapas.

Det saknas idag tydliga stråk för hur fotgängare förväntas röra sig från hållplatsläget vid centrum till bebyggelse längre in i området när centrum är stängd och det inte är möjligt att röra sig där igenom. Det saknas också tydliga stråk för hur fotgängare och cyklister förväntas ta sig till centrum och dess entréer framförallt om de rör sig i Österängsravinens söder ifrån. I samband

med utveckling av centrum föreslås också kopplingar och stråk till centrum stärkas och utvecklas.

Läs mer om utvecklingen av centrum under avsnittet Område B - Centrumutveckling i kapitlet *Bebyggelsestruktur och stadsrum*.

Stråk

Inom stadsdelen, till andra stadsdelar och till och i mellan målpunkter sker rörelser och det är viktigt att det finns bra tillgängliga och trygga stråk. För att bidra till det föreslås vissa stråk utvecklas och omgestaltats till stadsgator. Andra stråk föreslås förbättras genom nya gång- och cykelvägar för bättre kopplingar inom området, till angränsande områden och till målpunkter. Även framtida stråk som på längre sikt kan bidra till att bättre koppla samman Österängen med andra stadsdelar beskrivs.

Utvecklingsstråk

Flera gator föreslås utvecklas och redovisas som utvecklingsstråk. Dessa föreslås omgestaltas, omformas eller på annat sätt få en annan eller utvecklad användning än vad de har idag.

Stadsgator

Birkagatan, Birger Jarlsgatan och Södra Apollovägen som omger området omvandlas till gator med en mer stadsmässig karaktär. Stadsgatorna är mångfunktionella och många olika behov och intressen samnyttjar gatan.

Alla trafikslagen nyttjar samma gaturum och ligger helt eller delvis i anslutning till bebyggelse. Genom att det finns en närhet mellan till exempel gång- och cykelbanor och bebyggelse där entréer och fönster riktas mot gatan skapas förutsättningar för ett tryggt gaturum och ökad liv och rörelse i gaturummet under dygnets alla timmar. Det skapar ett komplement till den befintliga strukturen och stråken inne i området och ger en valmöjlighet att kunna gå och cykla längs med de mer befolkade stadsgatorna på exempelvis kvällarna. De efterföljande bilderna och sektionerna är exempel på vad gatorna kan komma att inrymma.

Exempelbild Vättergatan, Huskvarna före omvandling till stadsgatan

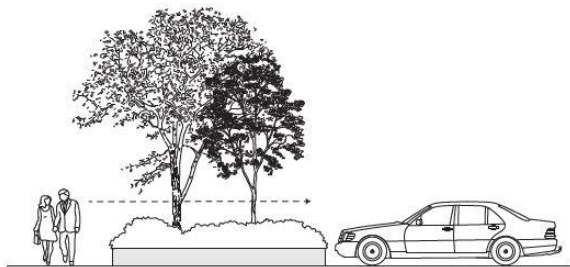
Exempelbild Vättergatan, Huskvarna efter omvandling till stadsgatan

Principer för omvandling till stadsgator

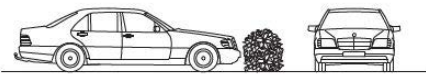
Stadsgatorna ska vara trevliga att rör sig ut med och fungera för alla trafikslag idag och i framtiden.

- » Gatorna ska utformas så att den naturliga hastigheten blir 40 km/h eller lägre. Vid platser där många människor rör sig ska det vara tydligt att bilister ska vara extra uppmärksamma och anpassa hastigheten.
- » Gatorna ska utformas med säkra passager för oskyddade trafikanter till kända målpunkter (till exempel busshållplatser) och med tydliga och trygga korsningspunkter och utfarter.

- » Gaturummet ska innehålla rumsbildande element som gör att det blir trivsamt och tryggt att använda det. Till exempel kan belysning och vegetation bidra till ökad stadsmässighet och trivsel utmed gatan. Öppna parkeringsytor, såväl befintliga som tillkommande, bör markeras och avgränsas med en låg häck, mur eller på annat sätt för att markera gaturummets gräns. Det är dock viktigt att ha med sig trygghetsaspekten och bevara fri sikt i ögonhöjd.

Buskar och träd i kombination möjliggör mycket grönska men säkerställer fri sikt i ögonhöjd.

Låg buskvegetation gömmer undan bilarna visuellt med bibehållen överblick.

Bild från Gestaltungsprogram Tröinge 15:1 (Korset), Falkenbergs kommun.

Birkagatan

Birkagatan är placerad mellan stadsdelen Österängen och Europaväg 4. Birkagatan är den gata som har störst utvecklingspotential men också störst trafikmängder och högre hastighet än övriga gator. Dess placering har bidragit till ett splittrat gaturum med inslag av både stadsstruktur och en öppen vy mot motorvägslandskapet. Gatans skyltade hastighet på 60 km/h i samband det visuellt breda gaturummet inbjuder bilister till högre hastigheter. Det är viktigt att framkomligheten på Birkagatan är hög då den fungerar som omledningsväg för E4an och att det i framtiden ska vara möjligt att trafikera stomlinje 1 med spårvagn. Samtidigt är det viktigt att gaturummet också ska vara inbjudande för fotgängare och cyklister.

Fotografi del av Birkagatan

Vid omvandling av Birkagatan ska principerna för omvandling till stadsgator tillämpas. För att närmare kunna beskriva framtida utformning behöver dock en fördjupad studie om möjlighet att omvandla stadsrummet och inrymma de olika funktionerna genomföras. Eftersom utrymmet till Trafikverkets vägområde för E4an är litet och det berör ett riksintresse bör Trafikverket inkluderas tidigt i processen.

Birger Jarlsgatan

Birger Jarlsgatan är i huvudsak placerad mellan stadsdelen Österängen och järnvägen. Birger Jarlsgatan har därför delvis ett brett gaturum med enkelsidig bebyggelse men har också grön karaktär med flertalet uppvuxna träd i söder närmast järnvägen och även i anslutning till befintliga bostäder norr om gatan. Merparten av bostäderna utmed Birger Jarlsgatan är inte placerade i direkt anslutning till gatan. Närmast gatan finns istället markparkering eller garage. I västra delen av Birger Jarlsgatan är bostäderna placerade närmare gatan än i den östra delen, det saknas dock fortfarande entréer direkt mot gatan.

I den västra delen av Österängen ligger bostäderna öster om Birger Jarlsgatan och väster om finns ett industriområde som också till stor del har baksidor och parkering mot Birger Jarlsgatan. För den del delen av Birger Jarlsgatan vore det välgörande om industriområdet i framtiden omvandlas och att bebyggelse får en framsida med entréer mot gatan.

Fotografi östra delen av Birger Jarlsgatan

Fotografi västra delen av Birger Jarlsgatan

I medborgardialogen framkom att den östra delen av Birger Jarlsgatan och tunneln till Kungsängen upplevs som otrygg. Upplevelsen av otrygghet grundar sig i stor utsträckning i att man inte upplever sig sedd, har dålig överblick och att det finns dolda platser där man upplever att kriminella aktiviteter pågår.

"Otäck - man är rädd att gå där. Efter mörkret vågar man inte alls. Otäckt också vid garagen mot områdeskontoret. otäckt vid tunneln. mycket konstigt folk."

KVINNA 40-49 ÅR

"Gångtunneln kan upplevas avlägsen, mörk och lång"

KVINNA, 20-29 ÅR

Upplevelsen av man inte känner sig sedd utmed gatan förstärks sannolikt av att befintlig bebyggelse är placerat långt från gatan med garage och baksidor mot gatan. Skalan på bebyggelsen som i stor utsträckning är högre punkthus kan också bidra då bostäder högre än våning fem inte bidrar till en passiv övervakning av gatan.

Fotografi garage och punkthus utmed Birger Jarlsgatan

Lägre bostäder med aktiva fasader med fönster, balkonger och entréer mot gatan skulle kunna bidra till att öka antalet som har passiv uppsikt över gatan och därigenom öka tryggheten.

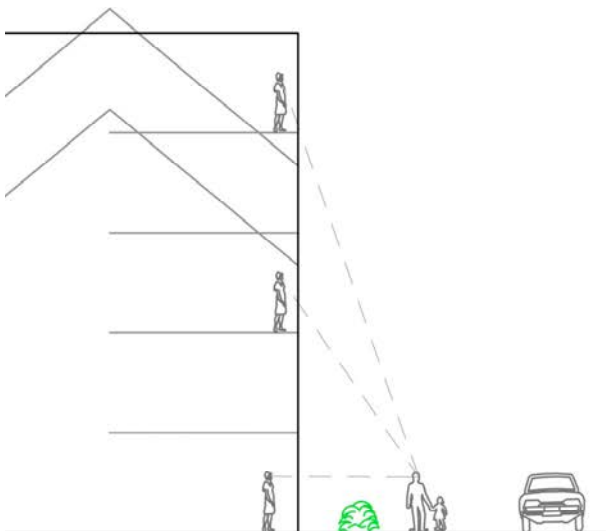

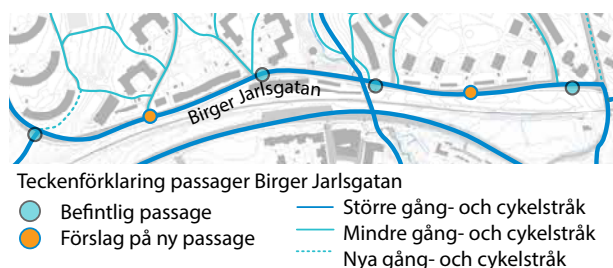
Illustration samspel mellan bostadsbebyggelse och gaturum.¹

¹Illustrationen baseras på Jan Gehls resonemang ur Cities for people (2010) om mänsklig skala och hur kontaktytor mellan människor avtar i och med bebyggelsens höjd.

För Birger Jarlsgatan föreslås inga större förändringar i själva gatan, utan förbättringsåtgärder i befintligt gaturum. Körbanan bör behålla sin bredd för att det i framtiden ska vara möjligt att åter trafikera gatan med busstrafik. Tillkommande bebyggelse ska placeras nära gatan och med entréer mot den för att öka tryggheten utmed gatan. Det är positivt om det finns möjlighet till aktiva bottenvåningar med till exempel lokaler utmed gatan vid byggnation av ny bebyggelse.

De parkeringsytor som finns närmast gatan bör förses med en låg häck, mur eller annan rumslig avgränsning som markerar gaturummet och skärmar parkeringsytorna. Dessa förändringar kan bidra till att Birger Jarlsgatan omvandlas till en mångfunktionell stadsgata. I framtiden skulle också ett snabbcykelstråk kunna skapas utmed den del av gatan som går parallellt med järnvägen som också skulle kunna förlängas i linje med det framtida stråket. Utmed den sträckan bör konfliktsituationer så som t.ex. utfarter minimeras.

Kopplingar och anslutningar från den befintliga gång- och cykelvägen utmed södra sidan av Birger Jarlsgatan in i området behöver förbättras då de saknas på två ställen idag.

Kartbild med befintliga passager och förslag på läge för nya.

Förslagsvis skapas det genom sänkt kantsten och passager likt de befintliga som finns utmed gatan, dock behöver det inte innebära en avsmalning av gatan. Vid de passagera har olika material använts för att markera att det sker en förändring. Materialvalet kan även med fördel återkoppla till de material som används inne i områdets kvartersgator, dessa är dock inte kommunala.

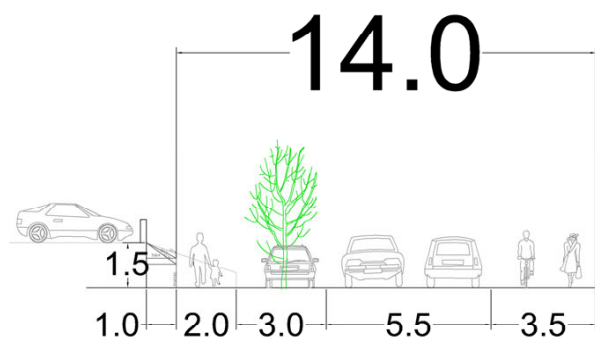
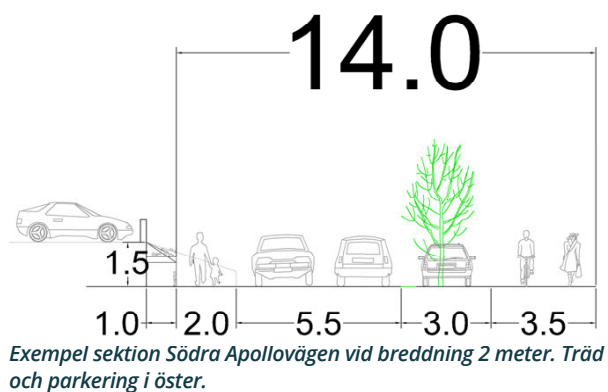

Fotografi befintlig passage med avsmalning utmed Birger Jarlsgatan.

Södra Apollovägen

Södra Apollovägen är en viktig nord-sydlig koppling mellan Birkagatan och Birger Jarlsgatan samt vidare mot till exempel Kungsängen under järnvägen. Det är cirka 20 meters höjdskillnad mellan korsningen med Birkagatan och Birger Jarlsgatan. Södra Apollovägen består idag av gångbanor på vardera sida, kantstensparkering i öster och en körbana i mitten. Sektionen för gatan uppfyller inte nuvarande standard och tillgänglighetskrav för gångbanor då dessa inte är tillräckligt breda. Lutningen och bredden på körbanan kan också inbjuda till högre hastigheter framförallt om man kör mot Birkagatan, vilket kan göra att det upplevs som otryggt att cykla i gaturummet.

Sektionen för Södra Apollovägen föreslås ändras och breddas 1,5-2 meter på västra sidan för att skapa en gångbana som uppnår dagens standard, samt en gång- och cykelbana som binder samband cykelvägnätet på Birka- och Birger Jarlsgatan. Förändringen innebär en viss avsmalning av körbanan som också bidrar till att skapa en naturlig hastighetsdämpning. Kantstensparkeringar föreslås sparas utmed gatan men brytas upp med gatuträd för att skapa en trivsammare gata med gröna inslag och som inte är helt hårdgjord.

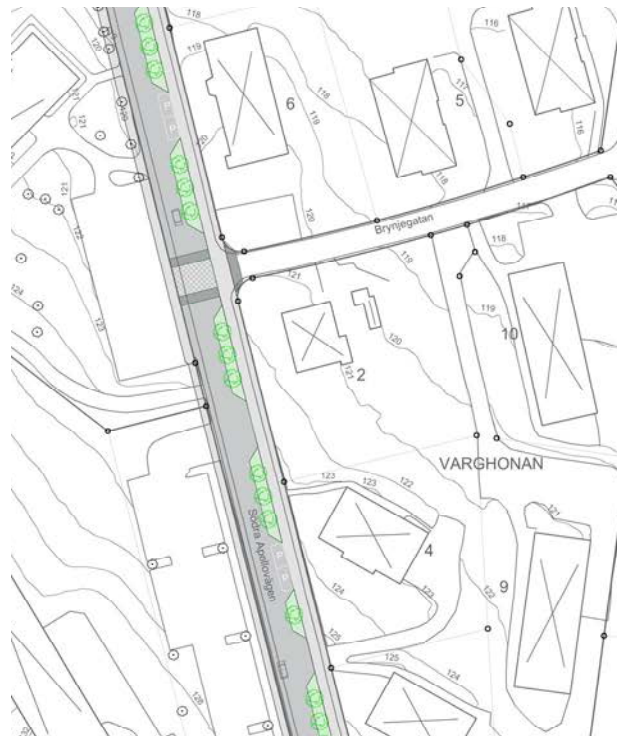

Exempel sektion Södra Apollovägen vid breddning 2 meter. Träd och parkering i väster.

Sektionen föreslås även ändras i korsningarna vid Brynje- och Bastugatan som kommer att bli kopplingar till området Valplatsen. Korsningspunkterna föreslås utformas avvikande för att markera och uppmärksamma det. Ett sätt att göra detta på är att skapa en upphöjd korsning i avvikande material. Det är viktigt att korsningspunkterna utformas på ett tilltalande och säkert så att det finns en säker skolväg från Valplatsen till skolorna på Österängen.

Exempel på avvikande markbeläggning, Vättergatan Huskvarna.

Exempel sektion Södra Apollovägen ovanifrån, med träd och parkering i öster.

Lokalgator

Brynje- och Bastugatan

Brynje- och Bastugatan är viktiga kopplingar mellan Österängen och Valplatsen. Gatorna är korta återvändsgator med en bredd på mellan 5-6 meter. Gatorna försörjer få fastigheter och bedöms därför ha låga trafikmängder. Gaturummet delas idag av alla trafikslag vilket det föreslås fortsätta göras, utifrån de förutsättningar som finns på platsen.

Gatorna föreslås förlängas med gång- och cykelkopplingar över till området Valplatsen på andra sidan Sannabäcken. I samband med det kan det bli aktuellt att se över om befintliga vändzoner behöver justeras. Kopplingarna kan ha olika karaktär och utformas på olika sätt för att i den mån det är möjligt samspela med naturområdet, eventuella broar skulle exempelvis kunna uppföras i trä och stenmjöl skulle kunna användas som markbeläggning där det inte finns höga krav på framkomlighet. I den mån det är möjligt bör större uppvuxna träd bevaras.

Kopplingen från Brynjegatan ansluter ungefär mitt i området Valplatsen och föreslås koppla till ett nytt gång- och cykelstråk på andra sidan Södra Apollovägen, denna bör då prioriteras med högre framkomlighet och trygghet vad gäller exempelvis materialval och belysning.

Gata vid Birkagården

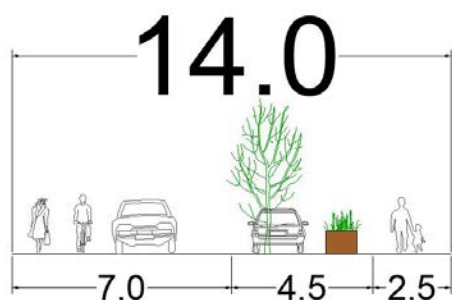
Den angöringsgata som finns till Birkagården och kyrkan öster om centrum föreslås utvecklas. Gatan är idag otydlig och smal och föreslås göras tydligare och till viss del breddas i samband med utveckling av skolområdet som också delvis angörs från och gränsar till gatan.

Fotografi gata mellan Birka förskola och Birkagården

Gatan är ett möjligt rörelsestråk till och från centrum och kollektivtrafikstråket på Birkagatan. Gatan föreslås utformas som en gångfartsgata. Det möjliggör för angöring, leveranser m.m. på gatan men på gåendes villkor. En gångfartsgata ska utformas så att hastigheterna blir låga det innebär bland annat kantstensparkeringar, möbleringszoner och planteringar utmed gatan.

Gatan föreslås avslutas i en platsbildning mot vilka Birkagårdens entré, kyrkans entré samt en ny entré för skolan föreslås vända sig.

Exempelsektion gångfartsgata. Bredder och innehåll kan komma att justeras.

Nya och förstärkta gång- och cykelstråk

Inom Österängen finns ett finmaskigt nät med gång- och cykelstråk. Majoriteten ligger inom området och är bilfria. Större stråk med möjligheter till snabbare kommunikationer ligger i utkanten av området utmed Birkagatan och Birger Jarlsgatan. Ut med ravinen i nord-sydlig riktning finns ett stråk som förbinder stadsdelen med Vättersnäs och Kungsängen. De stora höjdskillnaderna inom Österängen och ravinen kan påverka hur fotgängare och cyklister väljer att använda stråken och röra sig inom området.

Nya stråk

Ett nytt gång- och cykelstråk föreslås också i öst-västlig riktning mellan Brynjegatan och Österängen centrum. Stråket är viktigt för att förstärka kopplingen mellan det nya området Valplatsen på andra sidan Sannabäcken och Österängen. Boende på Valplatsen kommer ingå i upptagningsområdet för skolorna på Österängen. Det är därför extra viktigt med bra och säkra kopplingar mellan områdena. Gång- och cykelstråket föreslås tillskapas i förlängningen av Brynjegatan och norr om de vinkelställda lamellerna ut med Banér- och Orionvägen. Placeringen föreslås för att det ska upplevas som lätt att ta sig mellan områdena och gång- och cykelstråket inte ska behöva ta upp onödiga höjdskillnader samt för att fotgängare och cyklister inte behöver runda skolområdet för att ta sig till Österängen centrum.

Förstärkta stråk Södra Apollovägen

Utmed Södra Apollovägen som är en av de större gator som omger Österängen finns dock idag ingen gång- och cykelbanan utan enbart en smal trottoar. För att öka framkomlighetens och skapa säkrare kopplingar i nord-sydligriktning föreslås en ny gång- och cykelbana utmed Södra Apollovägen (se exempelsektion Södra Apollovägen under utvecklingsstråk).

Ravinen

Befintliga gång- och cykelstråk till centrum och över ravinen föreslås också förbättras och förstärkas.

De befintliga broar som finns över Skrämmabäcken bör breddas så att det är möjligt att mötas på de och befintliga trappor bör breddas och kompletteras så att det finns möjlighet att leda cykel eller barnvagn. Det bedöms dock inte var möjligt att göra samtliga broar och trappor tillgänglighetsanpassade på grund av höjdskillnaderna i ravinen.

Inspirationsbild bro med belysning. Norra Djurgårdsstaden, gångbro etapp västra. (Källa Stockholm stad.)

Inga nya kopplingar över ravinen föreslås då sådana bedöms medföra negativa konsekvenser för naturvärdena och de stora uppvuxna ekarna och enbart i begränsad omfattning kan bidra med att länka ihop stadsdelen.

Tunnlar till omgivande stadsdelar

Österängen förbinds med omgivande stadsdelar i norr och söder av fyra tunnlar, varav tre tunnlar enbart är tillgängliga för gående och cyklister. Tunnlarna är positiva för barn och ungas rörelsefrihet då de kan röra sig fritt från trafiken men tunnlar kan också påverka såväl den allmänna rörligheten negativt då de kan upplevas som otrygga då de är relativt långa och mörka.

För att tunnlar ska upplevas som tryggare kan man arbeta med färgsättning, konst, sikt och belysning. Det är också viktigt att skapa en rörelse med målpunkter på olika sidor av tunnlar under större delen av dygnet så att närvaron av människor ökar vilket förstärker upplevelsen av trygghet.

Åtgärder har gjorts i tunneln mot Vättersnäs år och i tunneln mot Kungsängen år 2019-2020. Ytterligare åtgärder planeras genomföras för

tunneln mot Kungsängen. Möjligheterna att förbättra entréerna till tunneln och förändra anslutningen på Österängssidan undersöks nu under år 2021.

Övriga förstärkningar

Vid den befintliga skolan och parken i den västra delen föreslås två befintliga gång- och cykelstråk förstärkas då de idag inte är sammanbundna med övriga angränsande stråk. Ett av stråken som föreslås bidrar till att stärka kopplingen mot tunneln under järnvägen vid Ekhagen genom att bygga ut det skapas en ny entré in i området och parken för gående och cyklister.

Framtida stråk

Ett framtida stråk illustreras koppla samman Österängen med bland annat Rosenlund. Stråket är utpekat som en strategiska ny koppling för att minska Jönköpingsbanans och E4:ans barriäreffekt och att integrera stadsdelarna Rosenlund, Österängen och Ekhagen med varandra i samrådshandlingen för den fördjupade översiktsplanen utbyggnadsstrategi 200 000 invånare.

I detaljplanen för Vingpennan etapp 5 på Kungsängen möjliggörs också för en eventuell framtida gångbro över järnvägen som kan bidra till att bättre koppla samman Kungsängen och Österängen. I planprogrammet illustreras bron som ett framtida stråk mellan Birger Jarlsgatan och Kungsängsvägen I dagsläget finns inte pengar till en gångbro i budget, men eftersom den möjliggörs i detaljplanen kan det blir en kopplingsmöjligheten till framtiden..

Framtida stråk illustreras också inom området Valplatsen öster om Österängen. De stråk som illustreras där baseras på pågående arbete med utveckling av stadsdelen. Eftersom arbetet är pågående kan förändringar ske.

Parkering

Programförslaget innebär att parkeringsytor tas i anspråk och befintlig parkeringsplatser behöver omlokaliseras och ersättas. I samband med framtagande av planprogrammet har en parkeringsutredning genomförts. Parkeringsutredningen redovisar bland annat beläggningsgrader för de olika parkeringsytorna på Österängen. Utredningen visar att det finns stora variationer i beläggningsgrad mellan olika ytor. För att inte behöva skapa parkeringsplatser på gårdar och tillskapa mer platser än vad det faktiska behovet är föreslås att medelbeläggningen för de aktuella parkeringsytorna ersätts om ytorna blir aktuella för ny byggnation.

Enligt kommunens parkeringspolicy "Parkeringstal 2016" för bil och cykelparkering, ingår Österängen i zon B. Eftersom området har god tillgång till kollektivtrafik, service och goda förutsättningar för cykelpendling till centrala Jönköping samt att bilinnehavet i området är lågt, föreslår planprogrammet att tillämpa ett lägre parkeringstal (zon A) för ny bebyggelse.

I kommande detaljplaner ska följande tillämpas vid beräkning av antal parkeringsplatser:

- » Vid bebyggelse på befintliga parkeringsytor ska antalet platser som motsvarar medelbeläggningen ersättas
- » Vid beräkning av parkeringsbehov för ny bebyggelse ska zon A användas.

Bebyggelse och stadsrum

Bebyggelsestruktur

Ny bebyggelse föreslås primärt tillskapas i områdets ytterkanter med vissa undantag. Det är viktigt att bevara de kvaliteter som finns i befintlig bebyggelsestruktur med närhet till större gemensamma gröna gårdar. Gårdarna och grönskan tillför värden i form av lek och rekreation samt är mötesplatser för boende i kvarteren. Tillkommande bebyggelse föreslås därför i huvudsak på parkeringsytor eller andra ytor som idag är outnyttjade.

Genomgående i medborgardialogen framkom också vikten av att bevara grönområden. Många av de platser som i medborgardialogen pekades ut för nya bostäder var platser som upplevdes som outnyttjade eller otrygga. Det fanns också synpunkter om att det inte behövdes mer bostäder på Österängen

”Det som jag vill bevara i området är de stora grönytorna, de gör att man kan koppla av från stressen som finns i vardagen.”

MAN, 40-49 ÅR

- Låg bebyggelse (2-4 vån)
- Hög bebyggelse (6 vån och uppåt)
- Varierad bebyggelse (4 vån och uppåt)

"Bygg inte sönder Österängen, förtäta med förstånd och bevara områdets karaktär med lägre hyreshus och stora grönområden."

KVINNA, 40-49 ÅR

"Det är så fint på den lilla grönytan. Trots att det är så mycket betong och stora höghus har man lyckats. Det är dock lite dåligt ljusinsläpp - se upp så ni inte bara bygger högt, solen försvinner."

KVINNA, 20-29 ÅR

Skala och utformning

Skala och formspråk på tillkommande bebyggelse ska i huvudsak anpassas och harmonisera med befintlig bebyggelse. Merparten tillkommande bebyggelse föreslås därför bli 3-4 våningar. Genom att bibehålla den låga skalan på bebyggelsen finns förutsättningar för att även mindre bostadsgårdar ska kunna bli solbelysta. Genom den låga skalan finns också förutsättningar för interaktion mellan bostaden och gatan då man från fönster och balkonger får en överblickbarhet av gatan och även kan interagera med människor som rör sig på gatan. Att det finns en upplevd närhet till andra människor och bostäder kan bidra till ökad trygghet.

Tillkommande bebyggelse ska utformas så att de samspelar med befintlig bebyggelse. Det kan handla om att tillkommande bostäder av lamelltyp ska förse med sadeltak likt befintlig lamellhus bebyggelse eller att den ska placeras på liknande sätt i förhållande till gatan som befintlig bebyggelse. Även om ny bebyggelse ska samspela med befintlig avseende till exempel skala och placering ska den nya bebyggelsen

ha ett eget arkitektonisk uttryck. Genom egna arkitektoniska uttryck blir det möjligt att utläsa att det är senare tillägg till strukturen och en del av en ny årsring i stadsdelens utveckling.

Entréer och bottenvåningar

Tillkommande bebyggelsen föreslås placeras nära gatan för att bidra till att skapa ett levande gaturum. Entréer för tillkommande bebyggelse ska skapas mot gatan. Genom att tillskapa entréer mot gatan ökar förutsättningarna för rörelse utmed gatan och de som rör sig utmed gatan kan få en ökad upplevelse av trygghet. Entréer får gärna vara genomgående till eventuell bakomliggande gård så att det är enkelt för boende att ta sig till gården.

Utemiljö och gårdar

Befintliga bostäder på Österängen är uppbyggda kring och har tillgång till större gemensamma gårdsrum. Flera av bostäderna i den västra delen har också tillgång till mindre mer privata gårdsrum. Det kan främja utevistelse och lek för bl.a. yngre barn som i mindre utsträckning självständigt kan eller får ta sig till de gemensamma gårdsrummen eller parkerna.

Tillkommande bebyggelse föreslås också kunna nyttja de större gemensamma gårdsrummen men där det är möjligt bör också mindre privata gårdar eller utemiljöer skapas. I och med att fler människor kommer att nyttja de gemensamma gårdsytorna vid förtätning enligt programförslaget är det viktigt att de även utformas för fler och får en skötselnivå som anpassas efter ökat användande.

Generella riktlinjer för tillkommande bostadsbebyggelse

Nedan summeras generella riktlinjer för att tillkommande bostadsbebyggelse. För respektive område kan det dock finnas specifika riktlinjer.

- » Skalan ska i huvudsak anpassas till närliggande bebyggelse
- » Entréer ska finnas mot gatan och får gärna vara genomgående
- » Bostäder ska ha tillgång till en gemensam gårdsmiljö och om möjligt en mindre gård i anslutning till bostaden

Funktioner

Enligt översiktsplanen ska blandad bebyggelse eftersträvas för att ge förutsättningar för mer liv och rörelse. Den del av Österängen som ingår i planprogrammet består i dag primärt av bostäder bortsett från centrum. Det vore positivt om det är möjligt att få in mer verksamhetslokaler och kontor i området. Det skapar en mer blandad bebyggelse och kan bidra till mer liv i stadsdelen under större delar av dygnet.

Enligt programförslaget kan bebyggelsen utmed de större gatorna, Birkagatan och Birger Jarlsgatan, med fördel utformas så att man möjliggör för verksamhetslokaler eller liknande mot gatan. Ett sätt att möjliggöra för verksamhetslokaler och en utveckling över tid är att skapa tillräcklig takhöjd för att omvandla bostäder till lokaler i framtiden om behov och efterfrågan finns.

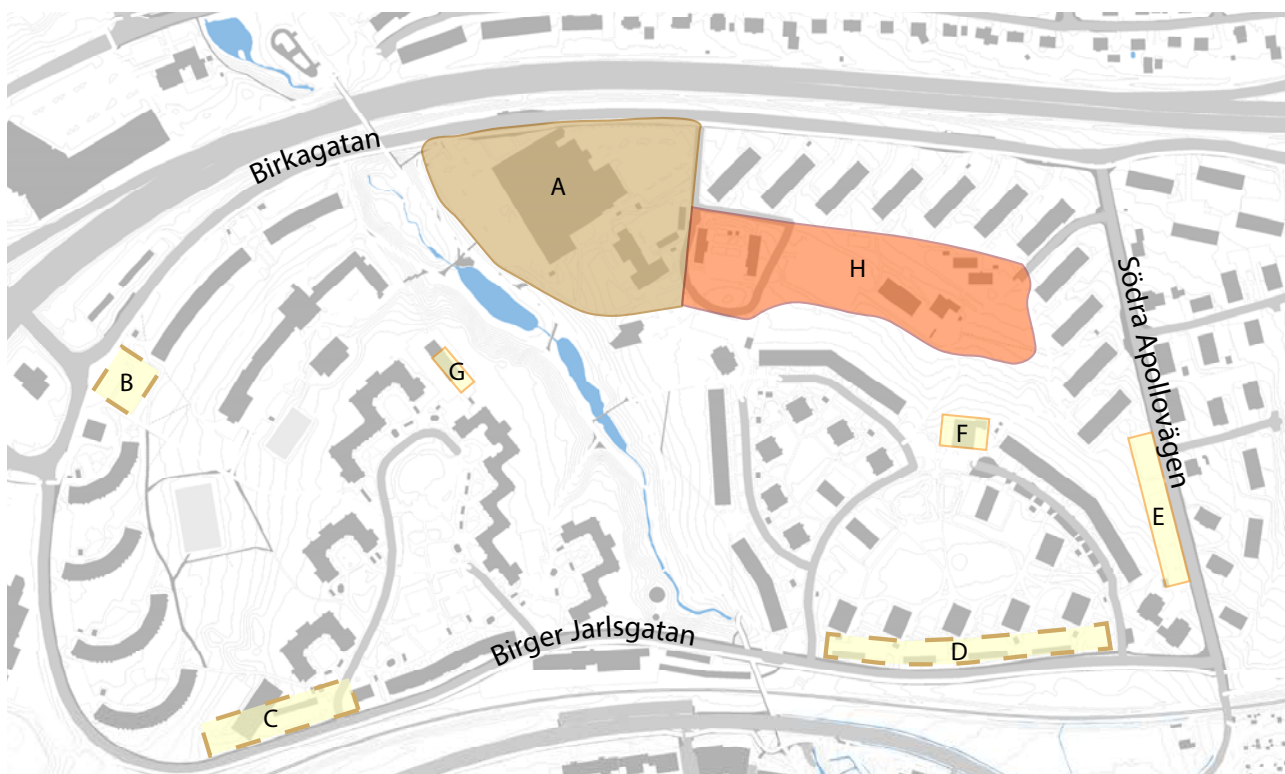
- Bostäder
- Bostäder med verksamheter i markplan
- Centrumutveckling inkl. bostäder
- Skola och förskola

Bebyggelseområden

Område A - Centrumutveckling

I takt med att fler bostäder tillskapas på Österängen och att närområdet utvecklas finns även ett behov av att Österängens centrum utvecklas. Dels finns det möjligheter att inrymma fler och olika typer av verksamheter och funktioner i centrumområdet samt förbättra för befintliga verksamheter i och med att kundunderlaget förväntas öka. Det finns också möjlighet att skapa fler bostäder i ett centrumnära läge.

I medborgardialogen beskrevs hur man ville att centrum skulle utvecklas. Det framgick att man vill ha fler och andra typer av butiker och verksamheter och att befintliga ska få möjlighet att utvecklas. Många efterfrågar ett apotek och någon typ av café eller restaurang. Bland de verksamheter som kan utvecklas lyfts biblioteket, konsthallen och Birkagården fram. Det framkom också att man tyckte att centrum till viss del var omodernt eller behövde rustas upp.

Österängen centrum då och nu

Österängen centrum har idag fyra huvudentréer. En del verksamheter har egna entréer framförallt mot Birkagatan men centrum och verksamheterna i det är i huvudsak uppbyggt kring ett inbyggt gångstråk. Stråket var från början ett utomhusstråk som byggdes in under 1980-talet och centrumbyggnaden har ändrats och byggts till och om i olika skeden, såväl invändigt som utvändigt.

I och med inbyggnaden av gångstråket har tillgängligheten till stråket begränsats till centrums öppettider. Det innebär en försämring av kopplingen mellan området och busshållplatsen utmed Birkagatan eftersom stråket enbart är tillgängligt när centrum är öppet.

Huvudentréerna från Birkagatan och från Birkagården är anpassade för fotgängare och cyklister medan entréerna från parkeringsplatserna i väst och öst primärt riktar sig till bilburna besökare. För fotgängare och cyklister är det otydligt hur de förväntas röra sig över parkeringsytorna till de entréer som finns i väst och öst.

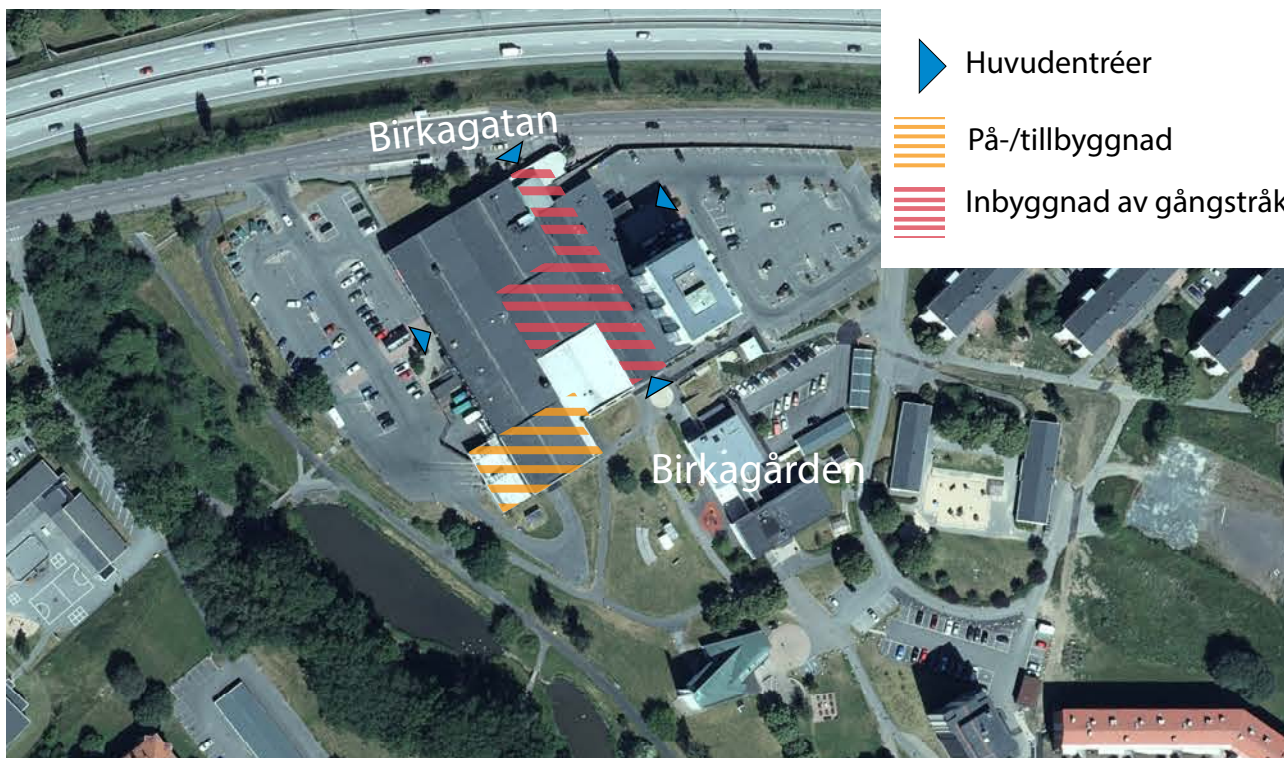
Den västra entrén är troligen mer välanvänd av gående och cyklister då den ligger i anslutning till Österängsravinen och det gång- och cykelstråk som finns där som leder till bland annat Kungsängen och Vättersnäs.

Entré mot Birkagatan

Entré från och lastkaj på västra parkeringen

Österängen centrum i framtiden

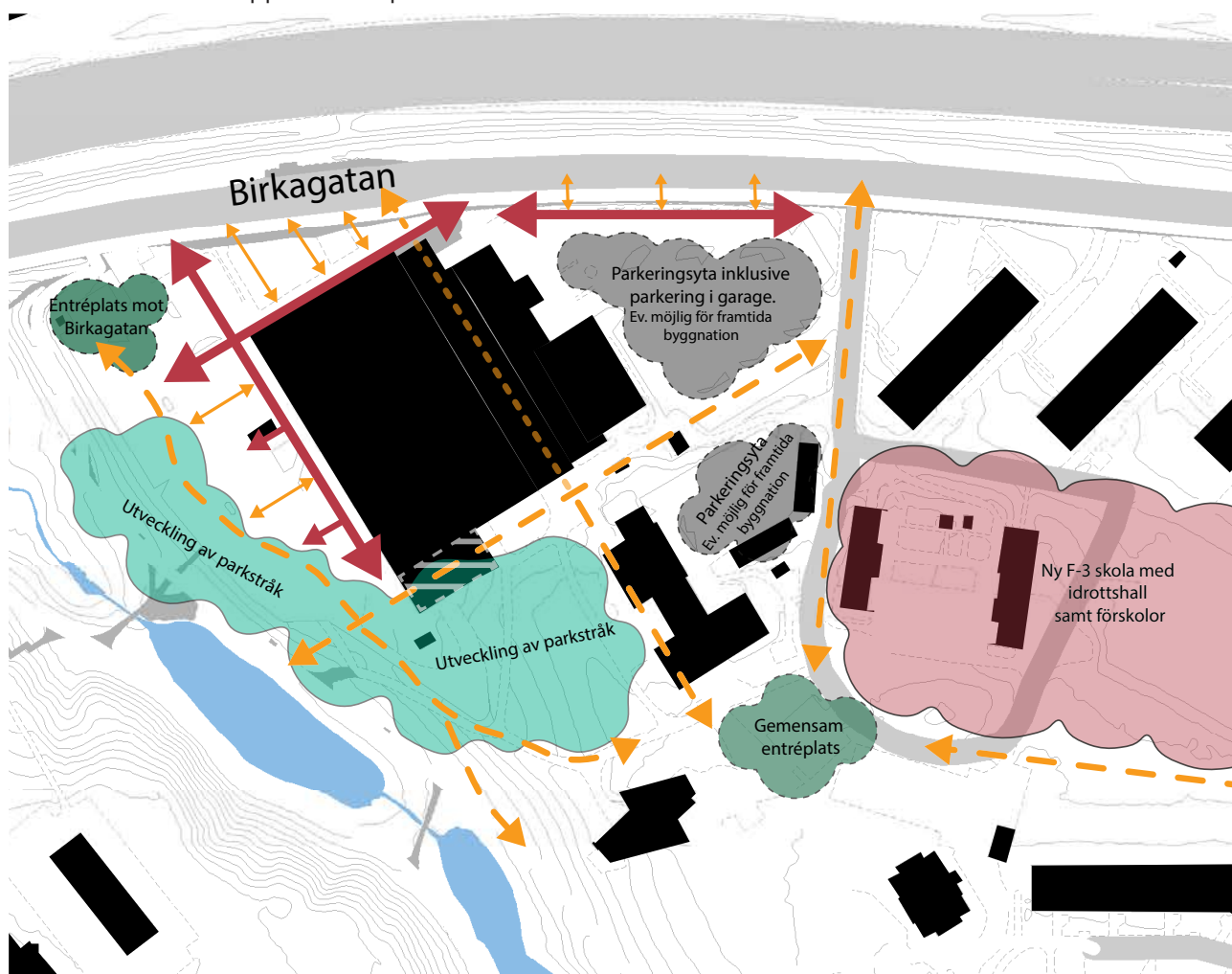
Österängen centrum har stor utvecklingspotential för att såväl inrymma fler funktioner och verksamheter samt att stärkas som besöksmål och mötesplats. Genom nya byggrätter kan fler verksamheter, kontor och bostäder inrymmas som nyttjar närhet till kollektivtrafik och service. För att kunna utveckla centrum föreslås last- och lossning och parkeringsplatser i söder och väster omlokaliseras och istället ersättas med nya vistelseytor i form av park eller torgytor samt av nya byggrätter för verksamheter, kontor eller bostäder.

En omvandling av centrum blir till nytta för hela Österängen och dess närområde. Därför ska det ha en hög prioritet i det fortsatta arbetet. Principerna och ambitionerna för utveckling av centrum som anges i planprogrammet ska ligga till grund för efterföljande detaljplanearbete och kommande utformningsförslag, det kan dock finnas flera sätt att uppnå dessa på.

Nedan illustreras en översiktlig prinsipskiss för utvecklingen av Österängen centrum.

Teckenförklaring

- Lägen för möjlig nybyggnation av lokaler för centrumverksamhet, kontor eller bostäder
- Stärkta stråk
- ↔ Aktiva fasader med entréer, fönster m.m.
- Område för ny skola, förskola och idrottshall
- Entréplatser
- Utveckling av parkstråk
- Parkeringsytor eller garage
- Del av byggnad som föreslås rivas

Bebyggelse - skala, placering och utformning

Nya byggnader i anslutning till Österängen centrum ska placeras så att de bidrar till att förstärka och tydliggöra stadsrum och stråk. Primärt bör nya byggnader därför kunna bli aktuellt utmed Birkagatan, på delar av den västra parkeringen och/eller ovanpå befintlig centrum. Nya byggnader i centrum kan göras högre än befintlig centrumbyggnad för att inrymma bättre möjligheter för verksamheter och kontor samt bostäder ovan dessa. Vid byggnation av nya bostäder i anslutning till centrum bör senior- eller trygghetsbostäder för äldre vara en naturlig del eftersom dessa typer av bostäder ska ha närhet till service i form av exempelvis matbutik, apotek och kollektivtrafik. Österängen centrum erbjuder den typen av service och är ett bra läge för den typen av bostäder. Framtida bostäders läge och utformning i anslutning till centrum kommer att behöva studeras vidare i arbetet med centrum bl.a. utifrån bulleraspekter med anledning av närhet till E4an.

Det är önskvärt att befintlig fasad och nya fasader mot Birkagatan såväl som parkmiljön är aktiva fasader med fönster och entréer. Aktiva fasader synliggör verksamheter i centrum. Det kan också bidra till att skapa ett samspel mellan verksamheterna i centrum och de offentliga platserna utanför och underlätta för verksamheter att flyta ut i det offentliga rummet. Aktiva fasader kan även bidra till en ökad upplevd trygghet då det är fler människor som kan ha uppsikt över platserna utanför.

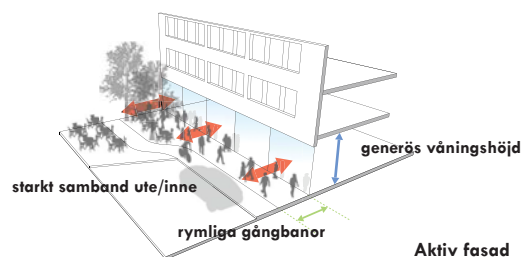

Inspirationsbild torg, och vistelseyta med uteserveringar. Fasaderna är aktiva med verksamheter och entréer i bottenplan. (Visionsbild från Miljö och gestaltningsprogram Sigtuna stadsängar, Sigtuna stadsängar exploaterings AB.)

Kyrkan är en arkitektoniskt framträdande byggnad i anslutning till centrum och det är viktigt att bevara den öppna och gröna miljön kring den. I samband med utveckling av gatan och det nya skolområdet öster om centrum och kyrkan skulle dock en gemensam entréplats för Birkagården, kyrkan och ny skolverksamhet kunna skapas

Parkering

Parkeringsytorna i öster föreslås finnas kvar och även utökas med parkering i garageplan för att tillgodose befintlig och kommande parkeringsbehov. I ett eventuellt framtida scenario där parkering eller transporter kan lösas på andra sätt skulle dessa ytor också kunna vara möjliga att bebygga. Bebyggelse ska dock i ett första skede prioriteras mot Birkagatan samt mot parkstråket i väster.

Exempel på aktiv fasad ur Blandstadsprogrammet för Munksjö - Jönköping. (Framtaget av Nyrens arkitektkontor på uppdrag av Tolust och Jönköpings kommun.)

Inspirationsbild terrassering och gradänger med sittplatser i en park. Visionsbild från Kvarnlundens park. (Gestaltningförslag, offentliga miljöer i stadskärnans norra del. Framtagen av Nivå Landskapsarkitektur för Södertälje kommun.)

Stråk och kopplingar

Stråk och kopplingar till och från centrum och dess entréer behöver också förstärkas då det är otydligt hur framförallt gående och cyklister förväntas röra sig. Det är extra viktigt då centrum bedöms få ett ökat kundunderlag och ökad servicefunktion genom föreslagen förtätning på Österängen samt i närliggande områden som Valplatsen och i Kungsängen. Även många befintliga bostäder på Vättersnäs har närhet till Österängen centrum.

Eftersom det tidigare gångstråket genom centrum till kollektivtrafiken utmed Birkagatan har byggts in är det viktigt att vid utveckling av centrum skapa andra attraktiva stråk för gående och cyklister till kollektivtrafiken. Det är önskvärt att alternativa och tydliga stråk finns såväl öster som väster om centrum. Det bör vara lätt att hitta till kollektivtrafiken och vägen dit bör också upplevas som trygg.

Utemiljö och vistelseytor

Det finns stor potential att utveckla utemiljön kring centrum med vistelse och aktivitetsytor med koppling till parkmiljön utmed Österängsravinen.

Det soliga västerläget mot ravinen skulle kunna utvecklas till en plats där människor kan och vill vistas. Kopplingen mellan parken med grönska och vattenspeglar kan stärkas till exempel genom trappor eller terrassering. En torgyta eller annan plats där det är möjligt för uteserveringar eller andra tillfälliga evenemang skulle också vara positivt i anslutning till centrum och parkstråket.

Stödmur mot Birkagatan där omvandling och nya byggrätter föreslås.

Exempel på omvandling av gaturum från Rinkebystråket i Stockholm. Till vänster och i mitten, före omvandling maj 2011 från gestaltungsprogram för Rinkebystråket (Familjebostäder och Stockholmsstad). Till höger efter omvandling. (Foto Felix Gerlach, Sweco architects, ansvarig landskapsarkitekt Thorbjörn Andersson.)

Exempel på omvandling från parkeringsyta till vistelseyta med tillgängliggörande av vattnet. Hotelplan, Jönköping. Till vänster, före. Till höger, efter.

Område B - Bostäder

Område B består idag till huvudsak av en parkeringsyta delvis i markplan och delvis i garage under mark. I anslutning till platsen finns flerbostadshus av typen bågformade lamellhus i tre till fyra våningar med sadeltak.

I anslutning till området finns också en mindre verksamhetslokal och norra sidan Birkagatan en bensinmack. Ett viktigt cykelstråk in i området finns mellan befintlig parkeringsyta och verksamhetslokalen.

Fotografi: Parkeringsyta och närliggande bebyggelse område B.

Skala och utformning

Bebyggelse på platsen kan bli en byggnad som markerar entrén till Österängen från Elmia. En byggnad på den platsen skulle också kunna bidra till att minska mängden buller i den bakomliggande parken.

Illustration område B och viktiga stråk i anslutning till området.

Tillkommande bebyggelse föreslås vara flerbostadshus i lamellform, antingen i vinkelställda som illustreras eller så skulle det kunna bli aktuellt med ett rakt eller bågformat lamellhus.

Ny bebyggelse föreslås uppföras i 3-4 våningar och med sadeltak likt angränsande bebyggelse. Eventuellt skulle någon del kunna vara lite högre för att ytterligare markera entrén till Österängen från Elmia. Ny bebyggelse bör utformas så att möjlighet finns att inrymma verksamheter i bottenvåningen ut mot Birkagatan.

Illustration exempel 1 vinkelställd lamell

Illustration exempel 2 u-formade lameller

Placering

Ny bebyggelse på platsen föreslås placeras närmare Birkagatan än befintlig bebyggelse. Genom att placera bebyggelse närmare gatan möjliggörs för en större kontakt mellan bostäderna och gatan vilket kan vara trygghetsskapande.

Ny bebyggelse på platsen ska också bidra till att markera eller på annat sätt stärka gång- och cykelstråket in i området som idag är relativt anonymt. Genom bebyggelse kan stråket stärkas och det bli tydligare för fotgängare och cyklister hur de förväntas röra sig i området. Eventuellt kan befintlig verksamhetslokal behöva ses över och omlokaliseras för att stärka stråket och entrén till den bakomliggande parken.

Utemiljö

Vid förtätning inom område B bedöms det vara möjligt att tillskapa en mindre gård bakom eventuell nya bebyggelse. Gården kan erbjuda utevistelse och lek nära bostaden. Gårdsytan bedöms dock bli begränsad och som komplement till den kan därför den bakomliggande parkmiljön nyttjas för utevistelse.

Parkering

Parkering för tillkommande bebyggelse och ersättning av de parkeringsplatser som försvinner vid byggnation föreslås primärt förläggas i underjordiska garage eller i ett samlat parkeringsgarage för att inte påverka gårdsmiljön eller gaturummet negativt. Visst antal markparkeringar för angöring till fastigheten och eventuella verksamheter i den bör finnas.

Område C - Bostäder

Område C består idag av en parkeringsyta i markplan, i garage och i garage under mark. I anslutning till platsen finns flerbostadshus av typen bågformade, vinkelställda och raka lamellhus i tre till fyra våningar med sadeltak. Även en mindre verksamhetslokal och en av infarterna till Duvgatan berörs av förslaget.

Fotografi: Infart till Duvgatan, verksamhetslokal och garage

Fotografi: Garage delvis under mark och markparkering sett från Birger Jarlsgatan.

Skala och utformning

Bebyggelse på platsen kan bidra till att stärka gaturummet utmed Birger Jarlsgatan och skapa en mer levande gatumiljö. I nuläget saknas tydliga entréer mot Birger Jarlsgatan vilket är möjligt att tillskapa genom ny bebyggelse.

För att möjliggöra för fler bostäder utmed Birger Jarlsgatan föreslås utfarten ifrån Duvgatan ändras. Det skulle innebära det att den befintliga verksamhetslokalen försvinner och utfarten förläggs där istället.

Illustration område C och viktiga stråk i anslutning till området.

Tillkommande bebyggelse föreslås vara flerbostadshus i lamellform, antingen rakt eller vinkelställt. Ny bebyggelse föreslås uppföras i 3-4 våningar och med sadeltak likt angränsande bebyggelse på Vidöstern 6. Ny bebyggelse bör utformas med så att möjlighet finns att inrymma verksamheter i bottenvåningen ut mot Birger Jarlsgatan.

Illustration exempel på ny bebyggelse

Illustration exempel på ny bebyggelse

Placering

Ny bebyggelse på platsen föreslås placeras på samma avstånd från Birger Jarlsgatan som bebyggelsen på Vidöstern 6 som har ett bra förhållande till gatan. Till skillnad från bebyggelsen på Vidöstern 6 bör tillkommande bebyggelse ha entréer mot gatan.

Utemiljö

Vid förtätning inom område C bedöms det vara möjligt att tillskapa en eller två mindre gårdar bakom eventuell ny bebyggelse. Gården kan erbjuda utevistelse och lek nära bostaden. Gårdsytan bedöms dock bli begränsad och som komplement till den kan därför den närliggande parkmiljön nyttjas för utevistelse.

Parkering

Parkering för tillkommande bebyggelse och ersättning av de parkeringsplatser som försvinner vid byggnation föreslås primärt förläggas i underjordiska garage eller i ett samlat

parkeringsgarage för att inte påverka gårdsmiljön eller gaturummet negativt. Visst antal markparkeringar för angöring till fastigheten och eventuella verksamheter i den bör finnas.

Område D - Bostäder

Område D består idag i huvudsak av garage, körytor och markparkering. Viss vegetation och miljöhus finns också inom området. I anslutning till platsen finns flerbostadshus av typen punkthus i 12 våningar.

Fotografi: Område D sett från parkeringsyta.

Fotografi: Område D sett från Birger Jarlsgatan

Skala och utformning

Ny bebyggelse föreslås på platsen då befintlig bebyggelse inklusive garage är placerade långt från gatan och med baksidan mot den. Ny bebyggelse kan då bidra till ökad överblickbarhet och rörelse utmed gatan. Det kan skapa en ökad trygghet utmed gatan vilket är viktigt då det är en koppling till stomlinjebuss 2 på Kungsängsvägen.

Illustration område D och viktiga stråk i anslutning till området.

Ny bebyggelse föreslås vara mindre flerbostadshus i lamellform med sadeltak. Bebyggelse föreslås i 2-3 våningar med inredd vind. Bebyggelsen får gärna utföras med variation i skala.

Placering

Ny bebyggelse på platsen föreslås placeras nära gatan. Eventuellt kan samma avstånd från Birger Jarlgatan som bebyggelsen på Vidöstern 6 användas då den bebyggelsen har ett bra förhållande till gatan. Till skillnad från bebyggelsen på Vidöstern 6 bör tillkommande bebyggelse ha entréer mot gatan.

Ny bebyggelse föreslås i huvudsak placeras förskjutet i förhållande till befintliga punkthus för att ta hänsyn till eventuell skuggning samt insynsproblem.

Illustration placering av ny bebyggelse

Illustration exempel på ny bebyggelse

Utemiljö

För bebyggelse inom område D bedöms det inte vara möjligt att tillskapa någon ny gårdsmiljö. Den befintliga gårdsmiljön i anslutning till punkthusen bedöms dock även kunna nyttjas av boende i tillkommande bebyggelse. Ett ökat nyttjande kan dock kräva att man ser över innehåll och skötsel då det blir ett ökat slitage.

Parkering

Parkering för ny bebyggelse och ersättning av de parkeringsplatser som försvinner vid byggnation föreslås ske genom omlokalisering av parkeringsplatser. Dels skulle markparkering kunna förläggas mellan tillkommande bebyggelse dels skulle också befintliga parkeringsytor i området kunna utvecklas till p-däck i fler plan för ökad kapacitet. Alternativ för omlokalisering av parkeringsplatser bör utredas vidare och ska beakta bland annat trafiksäkerhet vid korsning av gång och cykelväg samt de värden som finns i de större uppvuxna träden.

Område E

Område E består idag till huvudsak av markparkering. I anslutning till platsen finns flerbostadshus av typen lamellhus i 4 våningar, flerbostadshus av typen punkthus i 7 våningar inklusive souterrängvåning. På östra sidan Södra Apollovägen finns enstaka enbostadshus men även flerbostadshus i 1,5 till 3 våningar.

Fotografi: Markparkering inom område E sett söderifrån samt bebyggelse på östra sidan Södra Apollovägen.

Fotografi: Markparkering inom område E sett norr ifrån samt angränsande bebyggelse.

Skala och utformning

Bebyggelse på platsen kan bidra till att stärka gaturummet utmed Södra Apollovägen och skapa en mer levande gatumiljö. I nuläget saknas tydliga entréer mot Södra Apollovägen vilket är möjligt att tillskapa genom ny bebyggelse.

Ny bebyggelse på platsen skulle kunna vara mindre stadsradhus eller mindre flerbostadshus. Bebyggelse föreslås i 2-3 våningar med inredd vind. Stadsradhus skulle kunna bidra med en ny bostadstyp på Österängen.

Illustration område E och viktiga stråk i anslutning till området.

Placering

Ny bebyggelse föreslås placeras utmed gatan med entréer mot den. Ny bebyggelse på platsen och dess placering kan också bidra till att markera och stärka den nya koppling som föreslås skapas till området Valplatsen på andra sidan Sannabäcken.

Illustration exempel på ny bebyggelse

Utemiljö

För område E bedöms det vara svårt att tillskapa någon gemensam gårdsmiljö. Om området bebyggs med stadsradhus skulle eventuellt uteplatser kunna anordnas bakom byggnaden alternativt som terrasser. För utevistelse och lek för större barn bedöms de gemensamma gårdarna fylla en viktig funktion.

Parkering

Parkering för tillkommande bebyggelse och ersättning av de parkeringsplatser som försvinner vid byggnation föreslås primärt lösas genom omlokalisering av befintlig markparkering, möjligheten att helt eller delvis nyttja slänten som parkering kan med fördel studeras vidare.

Område F

På område F finns idag en byggnad som i nuläget står tom men som tidigare haft olika funktioner bland annat en butik och senast en gemensam stortvättstuga.

I anslutning till platsen finns olika typer av bebyggelse, flerbostadshus av typen lamellhus i 4 våningar samt punkthus i 4 och 12 våningar.

Fotografi: Befintlig byggnad, grönt släpp och gång- och cykelväg vid område F, samt angränsande lamellhus bebyggelse.

Illustration område F och viktiga stråk i anslutning till området.

Ny bebyggelse skulle innebära en förtätning inne i området. Platsen är idag outnyttjad och bedöms lämplig för förtätning. Ny bebyggelse skulle bli en del av en ny årsring tillsammans med tidigare förtätningar i form av punkthus på fastigheterna Vasallen 2 och Vasa 2 som byggdes under 2010-talet.

Fotografi: Förtätning på Vasa 2 byggår 2014

Fotografi: Förtätning på Vasallen 2 byggår 2011

Skala och utformning

Ny bebyggelse på platsen föreslås utformas som i form av en lamellbyggnad som kan bidra till att rama in den gemensamma gårdsmiljön. Alternativt som ett punkthus som blir en del i den nya årsringen tillsammans med tidigare genomförda förtätningar. Ny bebyggelse på platsen föreslås bli mellan 6- 8 våningar.

Exempel på ny bebyggelse av typen lamellhus, 6 våningar.

Exempel på ny bebyggelse av typen punkthus 8 våningar.

Placering

Ny bebyggelse på platsen ska placeras så att det stråk som finns väster om föreslaget område för ny bebyggelse kan bevaras. Stråket ska bevaras då det är en viktig koppling till skolområdet och kollektivtrafikstråket utmed Birkagatan. Stråket har också en funktion för ytavrinning vid höga flöden som ska bevaras. Ambitionen är också att stråket även i fortsättningen ska upplevas som ett grönt släpp.

Utemiljö

I anslutning till område F skulle det kanske kunna finnas möjlighet till en mindre gårdsmiljö ovan eventuell garagelösning. Gårdsmiljön blir dock sannolikt begränsad och de större gemensamma gårdsmiljöerna kan fungera som komplement till gårdsmiljö i anslutning till bostaden.

Parkering

Parkering för tillkommande bebyggelse föreslås primärt förläggas i underjordiska garage eller i ett samlat parkeringsgarage för att inte påverka gårdsmiljön eller gaturummet negativt. Visst antal markparkeringar för angöring till fastigheten bör finnas.

Område G - Bostäder

Område G är idag en parkeringsyta bestående av markparkering och garage. I anslutning till området finns vinkelställda lameller i 3 våningar.

Fotografi: Befintlig parkeringsyta och angränsande bebyggelse, området G.

Skala och utformning

Ny bebyggelse på platsen föreslås utformas som en mindre lamellbyggnad med sadeltak. Bebyggelsen ska vara likvärdig i skala som angränsande bebyggelse, det vill säga i tre våningar. Eventuellt skulle bostäder även kunna inrymmas på vinden.

För att tillföra nya boendeformer skulle eventuellt också byggnation på platsen kunna utformas som stadsradhus i motsvarande skala. Stadsradhus skulle bryta av mot den befintliga strukturen och bli ett tydligt senare inslag. Skala och utformning ska dock samspela med befintlig bebyggelse.

Placering

Ny bebyggelse föreslås placeras så att stråket ner mot Österängsskolan och Österängens centrum förstärks och markeras. Genom att parkeringsytan ersätts med bebyggelse skulle den upplevda tryggheten på platsen och i stråket kunna öka. Entréer från byggnaden bör vända sig mot stråket.

Illustration område G och viktiga stråk i anslutning till området.

Illustration exempel på ny bebyggelse

Utemiljö

För område G bedöms det vara möjligt att tillskapa gemensam gårdsmiljö öster om byggnaden mot ravinen. Viss förgårdsmark men möjlighet till uteplats bör möjliggöras i väster mot stråket till skolan och centrum. Den befintliga gemensamma gårdsmiljön bedöms också kunna fylla en viktig funktion med dess lekredskap m.m.

Parkering

Parkering för tillkommande bebyggelse och ersättning av de parkeringsplatser som försvinner vid byggnation föreslås primärt lösas genom omlokalisering av befintliga parkeringsplatser. Visst antal markparkeringar för angöring till fastigheten bör finnas kvar på platsen.

Område H - Förskola och skola

Område H ska utvecklas som skolområde och ska kapacitetsförstärka Österängen med såväl förskoleplatser som skolplatser i årskurs F-3. I samband med kapacitetsförstärkningen ska även möjligheterna och behovet till en idrottshall vägas in.

Skala och utformning

Nya skolbyggnader föreslås uppföras i flera våningsplan. Det är sannolikt nödvändigt för att kunna tillgodose behovet av förskole- och skolplatser och tillräcklig utemiljö. Ny bebyggelse föreslås bli 2-4 våningar.

Det skiljer cirka 4-8 höjdmeter mellan den södra delen av området och den norra. Utifrån de aktuella höjdförhållanden kan ny bebyggelse behöva uppföras i souterräng.

Illustration område H och viktiga stråk i anslutning till området.

Placering

Ny bebyggelse bör placeras så att behov av eventuella bullerskydd samt eventuell skuggpåverkan på bostäderna norr om området minimeras. I övrigt är det viktigt att ny bebyggelse framförallt mot centrum och Birkagården förhåller sig till den nya gata och entréplatsen som föreslås samt har entréer mot den.

Utemiljö

Det är viktigt att det finns en fungerande utemiljö för tillkommande skolverksamheter. Utemiljön ska erbjuda tillräcklig friyta och vara en variationsrik yta med plats för växtlighet och

rörelse samtidigt som slitaget inte blir för stort.

Parkering

Angöring för bil och övriga transporter till skolområdet kommer att vara möjligt från den nya gata som föreslås upp mot Birkagården och kyrkan samt från den befintliga Bagargatan.

Fortsatt utredningsbehov

Bebyggelse på de utpekade platserna skulle kunna utföras på flera sätt och exakt utformning och placering får utredas i efterföljande detaljplaner utifrån riktlinjerna i programförslaget.

Utöver det behöver bland annat följande utredas vidare för i samband med en eller flera kommande detaljplaner:

- » Detaljerad riskanalys med åtgärder och avstånd kopplat till farligt gods
- » Detaljerad dagvattenutredning
- » Trafikbuller utredning
- » Spårvagnssäkring och omgestaltning av Birkagatan
- » Bedömning/utredning av närliggande potentiellt förorenade områden
- » Omlokalisering av parkeringsplatser
 - » Parkeringsmöjligheter i gemensamt parkeringsgarage eller i parkeringsdäck

Grönstruktur

På Österängen finns tillgång till fler olika typer av grönområden och grönskan i stadsdelen upplevs som en stor kvalitet vilket också lyfts fram i medborgardialogen.

"Mycket natur och grönska, fina stora träd som gör parken och bostadsområdet väldigt trivsamt"

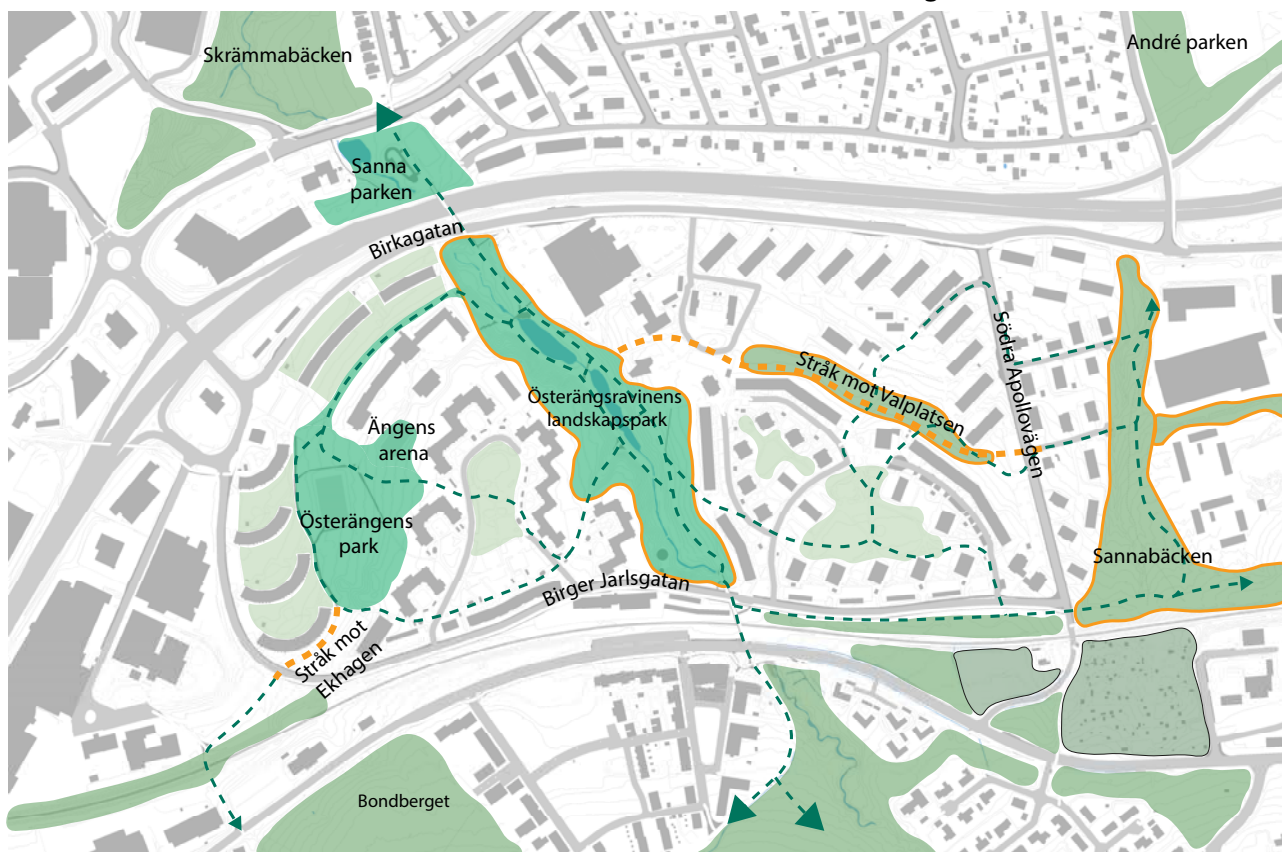
KVINNA 20-29 ÅR

"Gillar de stora grönyttorna som finns då barn och övriga boende kan komma nära natur i sitt område."

MAN, 40-49 ÅR

Grönstruktur

- Natur- och grönområden
- Park
- Gård
- Koloniområde
- Rekreativstråk
- Utvecklingsstråk
- Utvecklingsområde

I och i anslutning området finns naturområden, gröna gårdar, parker och rekreationsstråk. Bostadshusen är placerade luftigt med ljus och grönska i åtanke. Flera av bostäderna har tillgång till mindre privata gårdar och till större gemensamma gårdar och parkområden där möten och gemenskap skulle kunna uppstå enligt grannskapsenheterens ideal. Gårdarna är utrustade med bland annat planteringar, lek- och sittplatser. Fler olika typer av lekplatser och fler sitt- och grillplatser efterfrågas dock i medborgardialogen.

De större sammanhängande gårdarna och delar av parkområden ägs och sköts idag av Vätterhem och Österängsravinen och till viss del parkområdet i väster ägs och sköts av kommunen.

Utvecklingsområdet och utvecklingsstråk

Österängsravinen

Österängsravinen är en del av ett större sammanhängande grönstråk i vilket det är möjligt att röra sig mellan Bondberget och Vättern. Österängsravinen som parkstråk har många kvalitéer att bevara men också att utveckla vidare. Skrämmabäcken som rinner genom Österängsravinen är viktig för dagvattenhanteringen för att den samlar upp vatten från Öxnehaga och ner till Vättern.

Röjningsarbete planeras fortsätta i ek-sluttningen i väster, bänkar och broar planeras bytas ut och rustas upp. Ravinens branta lutningar och många ekar gör det svårt att skapa fler kopplingar mellan bostadsområdena på var sida om ravinen. Istället bör man satsa på att lyfta fram de kopplingar som finns genom att exempelvis ge dessa delar av parken en starkare identitet och omhändertagen karaktär.

Den skogliga karaktären på den västra sidan av ravinen bör bevaras och enbart gallras för att med jämna mellanrum släppa in mer ljus till ekbeståndet. För området mellan ravinens bägge gångvägar kan dock en större upprustning

genomföras, som tar hänsyn till befintliga naturvärden och samtidigt stärker stråkets attraktivitet och användbarhet.

För framtida utveckling av ravinen kan en indelning göras till fem delområden.

Illustration utvecklingsområden inom Österängsravinen.

Område 1 - Den centrala parken

Platsen har med sitt läge starka kopplingar till flera rörelsestråk som knyter an till Österängens centrum. Dess nedsänkta position gör att parkytan känns avskärmd från den intilliggande Birkagatan. Med prunkande rododendronbuskar, närhet till den bäcken och inramning av resliga träd finns potential att göra platsen mer användarvänlig. Genom att röja fram vattendraget, skapa fler sittplatser och stigar bland träden kan fler målgrupper tilltalas att stanna till på platsen. Med stenbumlingar i anslutning till bäckfåran kan en spännande lekmiljö främjas. Platsen kan med fördel få ett genomflöde, exempelvis med stråk på bägge sidor om bäcken för att främja rörelser i parken.

Genom att arbeta med bäcken och om möjligt förstärka porlande ljud eller andra ljud kopplade till vattnet kan ljudmiljön förändras. Genom till exempel porlande kan trafikbuller skämmas och positiva ljudassociationer istället ta plats. Det är dock viktigt att bäcken och dammarnas funktion för dagvattenhantering bevaras.

Inspirationsbild tillgängliga vattenspeglar eller lekmiljö i anslutning till vatten, Strömparken Norrköping.

Den östra sidan av ravinen som gränsar mot centumparkeringen har höjdskillnader som möjliggör en terrassering av exempelvis gradänger och trappsysten inklusive tillgängliga ramper. Trappsysten kan utformas så att sittplatser och planteringsytor skapas på platsen. Detta kräver dock att delar av det som idag utgör parkering kan användas till att ta upp höjdskillnaden så att lutningen kan planas ut och möjliggöra en terrassering.

Inspirationsbild terrassering med sittmöjlighet och planteringar, Växjö domkyrkocentrum

Inspirationsbild terrassering med sittmöjlighet. Snugganparken Linköping, (Arkitekt: White, Fotograf: Ken Pils)

I samband med utveckling av centrum och parken i anslutning till den bör också möjligheterna att utveckla och stärka kopplingen mot Österängsskolan ses över. Den är en del av det öst-västra stråket igenom stadsdelen som ambitionen är att stärka.

Område 2 - Den öppna dammen

För att förstärka dammarnas egenskaper och karaktärer finns möjligheten att särskilja dem med hjälp av olika kvaliteter. Den största och mest synliga dammen bär på kvalitén att parkbesökaren kan komma nära vattenytan. För att förstärka detta kan strandskoningen göras synlig med stenar, flacka slänter och låg vegetation. I det nordvästra hörnet finns en asfalterad yta med planteringar och bänkar. Denna plats har möjlighet att göras mer tilltalande med bättre sittmöjlighet och nya planteringar. Denna plats utgör en av kopplingarna över ravinen och kan lyftas fram med en starkare identitet i gestaltningen. Vid förändringar i bebyggelsen på sidorna av ravinen kan denna koppling förstärkas genom att ges en mer framträdande roll och leda vidare in i områdena.

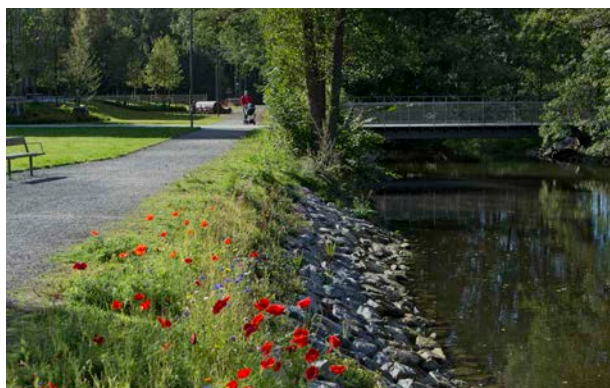
Inspirationsbild damm med flack och grönskande dammkant och sittmöjlighet. (Källa: WSP).

Område 3 - den grönskande dammen

Den mittersta dammen har potential att få en mer varierad och grönskande dammkant. Med frodiga planteringar i den lägsta delen av slänterna mot vattnet skapas möjlighet för fåglar att häcka och fler växter med varierade ekologiska egenskaper att leva. Genom att ha öppna luckor i planteringarna finns möjlighet att skapa siktlinjer mot vattenytan. Delar av slänterna som idag klipps som gräs kan utformas som landskapsbuskage med variation i blomning och bladverk för att ge platsen fler ekologiska värden.

Område 4 - koppling mellan östra och västra delen av ravinen

Denna del av dammsystemet är i mest behov av att renoveras. Här finns en stenbelagd kant som håller på att ge vika och ett trapp- och brosystem som behöver renoveras. Platsen har potential att bli en bättre koppling mellan områdena som gränsar om var sida av ravinen.

Inspirationsbild gångstråk utmed vattendrag med stenbelagd kant. Norra Djurgårdsstaden, Husarviken. Källa Lennart Johansson, Stockholm stad.

Genom att bredda trappan och tillskapa en ramp samt en bredare bro kan stråket bli tydligare och mer tillgängligt. Den plana ytan vid dammkanten kan med fördel lyftas fram och göra platsen mer användarvänlig.

Område 5 - dalgången

Längst åt söder i ravinen kommer man nära naturen i väster vilket ger det nedre gångstråket en skogslik karaktär. Vid vattendraget kan varsamma röjningsinsatser lyfta fram platsens kvaliteter och lökplantering kan förhöja platsens upplevelsevärden.

Mellan gångstråket kan en större röjning utföras då platsen domineras av slyig vegetation. Genom att slå av slyet kan en låg gräsyta skapas vilket främjar sikt och ger platsen en mer omhändertagen karaktär. Gruppvisa träd och buskage kan planteras för att ge grönskan fler nivåer.

Stråk mot Valplatsen

För att koppla samman Österängen och Valplatsen föreslås ett nytt stråk skapas. Stråket föreslås ha en grön karaktär och kantas av träd och övrig växtlighet. Stråket föreslås också ha viss möblering så som parkbänkar. Särskilt på de platser där utblickar är möjliga mot Vättern.

*Inspirationsbild gång- och cykelväg omgiven av grönska
Visionsbild av MARELD/Visulent för utbyggnaden av
Färjenäsparken i Göteborg, som sker under 2021*

Stråk mot Ekhagen

För att bättre koppla samman Ekhagen och Österängen föreslås en ny gång- och cykelväg byggas mot den befintliga tunneln till Ekhagen, området är i gällande detaljplan från 1993

utpekad som park och sannolikt har det varit tänkt ett stråk på platsen. Gång- och cykelvägen blir också en ny entré till Österängens park och bör utformas som det. Så långt som det är möjligt bör de större träden på platsen bevaras.

Sannabäcken

I Jönköpings kommuns grönstrukturplan presenteras Sannabäcken som en viktig grön länk i staden. Området har även en betydelsefull funktion i utformningen av stråket mot Valplatsen, se bild sidan 36. Sannabäcken samlar upp nederbörd och snösmältning som sedan rinner ut i Vättern. Naturmarken är 1,6 hektar stor och består av en ravin där arter som ek, asp, björk och al växer. Bland dessa arter finns det 23 skyddsvärda träd som har markerats ut av kommunen. Distriktet har ett högt naturvärde eftersom det innehåller gamla ekar, hålträd, död ved och har en god markflora vilket är nödvändigt för olika arters överlevnad.

Belysning

I medborgardialogen framkom att man upplevde delar av Österängen som mörkt och/eller dåligt belyst. Synpunkterna gällde såväl kommunala parkmiljöer, gångstråk men även gårdsmiljöer.

”Överallt på Österängen där det är mycket buskage och sämre belysning”

KVINNA, 30-39 ÅR

”Mörkt och mycket buskar”

MAN, 60-69 ÅR

”För att den platsen har inga lampor och är jätte smutsig och den är mörk”

TJEJ, 10-14 ÅR

” De här gångvägarna längs med bäcken känns inte jättehärliga sent på kvällen/ natten. För långt bort från all bebyggelse, supermörkt och obehagligt att röra sig där.”

MAN, 30-39 ÅR

Rätt typ av belysning och på rätt plats kan bidra till att skapa trivsammare miljöer som upplevs som mindre otrygga. Det är dock viktigt att se över belysningen i ett större sammanhang för att olika åtgärder inte ska motverka varandra. Eftersom både kommunen och Vätterhem har belysning inom stadsdelen är det viktigt att man samarbetar i dessa frågor och hanterar stadsdelen som en helhet. Ett sätt att göra det skulle kunna vara att tillsammans utforma en belysningsplan för stadsdelen.

Under sommaren 2021 har en utvärdering av belysning på Österängen genomförts som ska ligga till grund för belysningsåtgärder på Österängen. Utredningen visar på att belysningen inom Österängen som helhet är relativt bra. Det finns dock områden som enligt utredningen inte har en tillräcklig belysning eller där belysningen är utformad och placerad på ett sätt som gör att det inte fyller en optimal funktion. På dessa platser föreslås åtgärder i utredningen.

Utvärdering av belysning på Österängen finns att ta del av som ett underlag till planprogrammet.

KONSEKVENSER

Miljömässiga konsekvenser

Undersökning av miljöpåverkan

Genom hela planprocessen (planprogram och kommande detaljplaner) är ambitionen att minimera projektets negativa påverkan på miljön. I efterföljande detaljplaner kan skyddsåtgärder säkerställas genom planbestämmelser ifall det är nödvändigt för planens lämplighet och för att minimera miljöpåverkan.

Ställningstagande om betydande miljöpåverkan

I nuläget och utifrån de kända förutsättningar som finns bedöms inte kommande detaljplaner för att möjliggöra programförslaget medföra betydande miljöpåverkan. Det innebär att en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt miljöbalken inte behöver upprättas.

I efterkommande detaljplaner som berör programområdet, behöver dock miljöpåverkan bedömas i varje enskild detaljplan, för att klargöra om en miljökonsekvensbeskrivning behöver upprättas utifrån de då kända förutsättningarna.

Alternativ och andra ställningstaganden

Nollalternativ

Nollalternativet innebär att nuvarande markanvändning fortsätter och att de parkeringsytor som föreslås exploateras fortsätter att vara parkeringsytor. Österängen förtätas inte och boendeantalet kommer i

stort sett inte förändras. Förskolor och skolor kapacitetsförstärks inte vilket innebär att skolplatserna behöver tillskapas på annan plats eller tillgodoses på annat sätt. Vid ett nollalternativ skapas inga nya bostäder på Österängen.

Genom ökat underlag från utbyggnad av kringliggande stadsdelar som Kungsängen och Valplatsen förväntas ändå kundunderlaget för bl.a. service öka men inte i lika stor omfattning. Vid ett nollalternativ görs inte heller några åtgärder vid centrum för att tillgängliggöra det mer än idag. Västerläget mot ravinen och Skrämmabäcken skulle fortsatt nyttjas till parkering och inte tillgängliggöras för människor.

Möjligheterna att tillföra nya boendetyper, boendeformer och boendestorlekar bedöms inte vara lika stora vid ett nollalternativ där inga nya förtätningar genomförs.

Alternativa utformningar

De planbesked för bostäder som skickades in under år 2017 innehöll förslag på alternativa utformningar av bebyggelse inom bebyggelseområde B och bebyggelseområde C. De alternativa utformningarna innebar en punkthus liknande bebyggelse i upp till 16 våningar. Den typen av utformning har frångåtts då den tar hänsyn till omgivande bebyggelse och dess form och skala.

De alternativa förslagen från 2017 hade också en annan placering i förhållande till gator och grönområden. Genom den placering som planprogrammet föreslår kan ett tydligare gaturum skapas och mer grönska kan bevaras.

Miljökvalitetsnormer

Sammantaget bedöms planprogramsförslaget inte medföra att gällande miljökvalitetsnormer för luft och vatten kommer att överskridas. Skulle detaljerade utredningar i samband med efterföljande detaljplaner visa på annat får åtgärder föreskrivas så att gällande miljökvalitetsnormer hålls. Se avsnittet dagvatten under förutsättningar för mer information om miljökvalitetsnormer för vatten.

Dagvatten

En översiktlig dagvattenutredning har tagits fram för planprogrammet. Utredningen visar bland annat att det kommer att bli aktuellt att vidta fördröjningsåtgärder och till viss del rening inom området

Det kommer bli aktuellt med fördjupade dagvattenutredningar i respektive detaljplan som kommer att få redogöra för vilka åtgärder som krävs för att säkerställa att påverkan inte blir negativ. De detaljerade utredningarna ska utgå från den översiktliga utredningen som tagit fram i samband med planprogrammet.

Se avsnittet dagvatten under förutsättningar samt bilaga Översiktlig dagvattenutredning för mer information.

Riksintressen

Ett riksintresse ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada eller försvåra för riksintresset. Ett genomförande av det planprogrammet föreslår bedöms inte utifrån nuvarande kända förutsättningar påtagligt skada eller försvåra de riksintressen som finns i närområdet.

Ny bebyggelse föreslås dock i närheten av riksintresset för väg (E4an) och riksintresse för järnväg (Jönköpingsbanan). Bebyggelsen har till viss del illustrerats inom 30 meter från järnvägen och vid Österängen centrum är ambitionen att förtäta ut mot bl.a. Birkagatan som är inom 30 meter från E4ans uppskattade vägområde. Planprogrammet innebär kompletteringar i befintliga stadsmiljö, där husen idag till viss del redan ligger närmre än Trafikverkets rekommenderade minsta hänsynsavstånd. Det bedöms därför kunna vara motiverat att i vis mån göra undantag för att komplettera och bygga vidare på befintlig struktur och för att få en bra helhet utan att försvåra för riksintresset.

Åtgärder och anpassningar i avstånd från riksintresset för ny bebyggelse får studeras vidare i efterföljande detaljplaner där detaljerade undersökningar om bullerpåverkan från bl.a. spår- och vägtrafik också kommer behöva genomföras. Likaså kommer risker kopplade till farligt gods behöva utredas närmare och vägas in i bedömningen och placeringen av ny byggnation.

Markanvändning	E4, rv 40		Övriga vägar av riksintresse		Järnväg	Tabellen över Trafikverkets rekommenderade minsta hänsynsavstånd till länets kommunikationsleder av riksintresse från utbyggnadsstrategi för 200 000 invånare.
	Externa lägen med höga hastighetsanspråk; 100-120 km/h	Urbana tätortsmiljöer med nedsatt hastighet; 70-90 km/h	Landsbygdsmiljö med medelhöga hastigheter; 80-100 km/h	Tätorter med lägre skyltad hastighet; 30-60 km/h		
Ny bebyggelse*; avstånd från vägområdets (vilket utgör max 10 m) gräns eller från spårmit	50 m	30 m	30 m	20 m	30-50 m	* för bostäder krävs som regel längre avstånd för att klara riktvärden för buller samt för att minimera risker från transporter med farligt gods. Även för andra användningsområden än bostäder kan längre avstånd krävas och i vissa fall måste även skyddsåtgärder vidtas.
Ny bebyggelse* nära trafikplatser, ramper; avstånd från belägningskant	30 m	20 m	20 m			
Parkering/uppställning eller interna körytor; avstånd från belägningskant eller spårmit	30 m	20 m	15-20 m		15 m (även för garage, carport)	** kompletteras efter genomförande med planerade objekt/delsträckor i nationell plan; rv 26/47, Jönköping-Mullsjö (2016-2018), rv 40, Nässjö-Eksjö (2017-2019).

Vid utveckling av Birkagatan till stadsgatan förespråkar planprogrammet också att dialog ska ske tidigt med Trafikverket för att minimera påverkan på E4an som riksintresse.

Hälsa och säkerhet

Farligt gods

Programmet föreslår inga nya områden som innehåller farliga verksamheter. Befintliga farligt gods leder och verksamheter som hanterar farligt gods finns i närheten av där ny bebyggelse föreslås enligt programmet.

Den översiktliga riskbedömningen, se bilaga, visar att det bör finnas möjlighet att uppföra den planerade bebyggelsen på byggrätterna. Dock krävs mer detaljerade utredningar och och sannolikt också åtgärder i efterföljande detaljplaner.

Markföroreningar

Utredningsbehov vid föreslagen bebyggelse i anslutning till potentiellt förorenade områden i programområdet kommer också att hanteras och bedömas i efterföljande detaljplaner.

Buller

Bullernivåerna från vägtrafik är högst längs med E4an och Birkagatan. Bullernivåerna för spårtrafik är högst utmed Birger Jarlsgatan, dock är det lägre nivåer än nivåerna utmed Birkagatan.

Ny bebyggelse utmed Birkagatan och Birger Jarlsgatan föreslås på flera ställen. Ny bebyggelse bör utformas så att de får en bullerdämpande effekt för bakomliggande bebyggelse eller gårdar där det är möjligt. Bullerutredningar kommer att tas fram i efterföljande detaljplaner. För ny bebyggelse kan bullernivåerna hanteras genom hur bebyggelsen placeras och fördelning av rum i byggnaderna.

Hur bullernivåerna hanteras behöver studeras vidare i kommande detaljplanering. Vid eventuell utbyggnad av spårväg kan vibrationer tillkomma. Hur det hanteras behöver studeras vidare i kommande planering.

Risk för erosion, ras och skred m.m.

För ny bebyggelse kommer sannolikt geotekniska utredningar behövas, vilket behöver utredas vidare i kommande detaljplan. I anslutning till ravinen bör särskild fokus ligga på risk för ras- och skred.

Miljö- och hälsofarliga ämnen och radon

Inga markundersökningar och radonmätningar har gjorts i planprogrammet. Det ska utredas vidare i kommande detaljplaner för att säkerställa markens lämplighet.

Ljus- och skuggpåverkan

Ny bebyggelse kommer innebära att befintlig bebyggelse och gårdar skuggas till viss del. Vid förtätning bedöms viss skuggpåverkan som acceptabel. Eventuell skuggpåverkan behöver utredas vidare i kommande detaljplan.

Natur

Naturvårdsobjekt enligt naturvårdsprogrammet är Österängsravinen, Skrämmabäcken och Sannabäcken. För dessa föreslås utveckling för att stärka mötesplatser och rekreativa värden i dessa grönområden. Den utveckling som föreslås bedöms inte påverka naturvärdena i dessa områden negativt.

De skyddsvärda träd som finns i kommunens kartunderlag ligger i huvudsak i ravinen vid Skrämmabäcken och vid Sannabäcken. Dessa bedöms inte påverkas av programförslaget. Ett antal träd står på Vätterhems mark, primärt i anslutning till gatorna. Dessa bedöms i nuläget inte heller påverkas.

Ny bebyggelse föreslås primärt på redan använda ytor eller parkeringsytor vilket inte bedöms påverka växt- och djurliv negativt. Vid omvandling till stadsgator mer större inslag av vegetation i gatumiljön bedöms förutsättningar för växt- och djurliv förbättras. Omlokalisering av parkeringsplatser skulle dock kunna få effekt på växt- och djurliv beroende på var/hur de anläggs. Genom förtätning och ökat antal invånare på Österängen ökar dock belastning och slitage på natur- och parkområden vilket innebär att en intensivare skötsel kan krävas helt eller delvis.

Trafik

Föreslagna förtätningar innebär ett ökat invånarantal och därigenom också en ökning av mängden trafikanter som rör sig och använder olika färdmedel. Föresättningarna för kollektivtrafik bedöms som goda och även förutsättningarna och kapaciteten i vägnätet vid ett normalläge. I huvudsak föreslås bebyggelse utmed de större gatorna vilket är positivt då de har högst kapacitet och inte innebär att mer trafik leds in på de mindre kvartersgatorna utmed gårdsmiljöerna. I de fall bebyggelse föreslås inne i området kommer belastningen på kvartersgatorna att öka.

Flera av de större gatorna föreslås i framtiden få en utformning som stadsgator vilket bland annat innebär lägre hastigheter för fordonstrafik dock bedöms förutsättningarna för gående och cyklister förbättras i och med att det kan upplevas som tryggare och trevligare att nyttja vägar med lägre hastigheter och högre inslag av grönska. Framkomligheten för fordonstrafik bedöms dock generellt fortsättningsvis vara god även vid omvandling till stadsgator.

Birkagatan ska förberedas för spårvagn i framtiden enligt gällande översiktsplan. Det innebär att ytterligare ett trafikslag ska inrymmas på gatan. Hur det ska ske är inte klart och måste utredas vidare. I en sådan utredning är det viktigt

att Trafikverket involveras då det kan påverka vägområdet för E4an som är en statlig väg av riksintresse. Utredning av spårvagn planeras ske tillsammans med kollektivtrafikhuvudmannen med start 2022.

Kulturmiljö

Österängen har kulturvärden såväl i befintlig struktur som enskilda befintliga byggnader. Programförslaget har försökt ta hänsyn till dessa genom att i huvudsak förtäta i utkanten av området. På det sättet bedöms läsbarhet av den kulturhistorisk intressanta strukturen fortfarande bevaras i stor utsträckning.

Tillkommande bebyggelse ska i huvudsak också anpassas till befintlig avseende byggnadstyp och skala för att inte få ett för dominerande intryck gentemot befintlig bebyggelse. Det är dock önskvärt att de trots anpassning får ett eget uttryck så att de syns att det är senare tillägg i strukturen så att man i framtiden kan utläsa de olika årsringarna av bebyggelse på Österängen.

I samband med kommande planer skulle det också kunna bli aktuellt att skydda de byggnader som pekats ut som särskilt värdefulla.

Social konsekvenser

Befolkningssammansättningen i Jönköpings kommun skiljer sig mellan olika bostadsområden, i termer av både socioekonomi och etnisk bakgrund. Individer med lägre socioekonomisk status och/eller utländsk bakgrund uppvisar därmed ett annat boendemönster än individer med högre socioekonomisk status och/eller inhemsk bakgrund. Det finns dessutom ett

relativt starkt samband mellan socioekonomi och bakgrund, vilket till exempel innebär att utrikes födda individer i Jönköpings kommun oftare är lågutbildade (enbart grundskola) och saknar sysselsättning (förvärvsarbete). Denna grupp av individer är i hög grad koncentrerad till kommunens fyra prioriterade områden varav Österängen är ett. Koncentrationen

av lågutbildade till dessa fyra områden har dessutom ökat över tiden, vilket innebär en ökning i boendesegregation i termer av utbildningsnivå. Sysselsättningsgraden bland lågutbildade utrikes födda är dock låg oavsett bostadsområde.

Segregation mellan socioekonomiskt svaga och starka grupper kan delvis förklaras av att tillgången till olika boendeformer varierar mellan områden. Även i Jönköpings kommun är sambandet mellan socioekonomi, bakgrund och boende relativt starkt. Det innebär att överrepresentationen av individer utan sysselsättning och/eller utländsk bakgrund är större i områden med högre andel hyresrätter.

Läs mer i rapporten *"Vem bor var? Om boendesegregation i Jönköping"* från 2019 som du hittar på www.jonkoping.se.

Oavsett i vilken stadsdel man bor i vill Jönköpings kommun att alla människor ska få förutsättningar till ett bra liv. Det råder bostadsbrist idag och det finns många fördelar med att förtäta och erbjuda fler boendeformer i stadsdelar med ett ensidigt bostadsbestånd och fungerande servicestrukturer. Österängen har bra service i form av skolor, ett stadsdelscentrum, närhet till rekreationsområden och god kollektivtrafik.

Nya bostäder och nya invånare skapar också bättre underlag för den service som finns och för ny service att växa fram. En självförsörjande stadsdel kan också vara bra för minskat antal onödiga bilresor i staden. Utifrån de sociala konsekvenserna är det viktigt att de nya bostäderna och förtätning bidrar till fysiska miljöer som människor trivs i och vill vistas i. Utvecklingen ska ske på ett sådant sätt att det blir enklare och mer inbjudande att röra sig inom stadsdelen och till närliggande stadsdelar.

Utifrån de sociala konsekvenserna så kan en förtätning vara positivt utifrån att olika typer bostäder kan byggas och med olika former av upplåtelseformer, storlekar och prisnivåer (vilket kan attrahera olika typer av människor). Större

variationer kan också ha stor betydelse för bilden av området; både bland de boende och boende i andra stadsdelar. En större variation bidrar till och kan också skapa förutsättningar för boende att göra så kallad boendekarriär inom området. Inom programområdet bedöms det också finnas goda förutsättningar för att också erbjuda student-, senior- eller trygghetsbostäder som kan dra nytta av tillgången till både service och kollektivtrafik.

Programförslaget föreslår också åtgärder för att omvandla och utveckla offentliga platser så som gator och grönområden. Förhoppningsvis kan utvecklingen av offentliga platserna och utformning av dessa och den föreslagna bebyggelse i dess närhet bidra till att höja attraktiviteten och tryggheten i de offentliga rummen. De offentliga rummen måste vara inbjudande och trygga både för besökare och framförallt för de boende.

En utveckling av centrum och de offentliga platserna kring centrum kan också bidra till att stärka trivselen och tryggheten i det området samt öka attraktiviteten. Centrum som idag bland annat inrymmer bland annat konsthall och bibliotek och en större livsmedelsbutik har stor möjlighet att attrahera besökare även från andra stadsdelar. Närheten och kopplingen till Österängsravinen och Elmia-området skulle också kunna utvecklas och stärkas.

Skolor är en viktig faktor för de sociala konsekvenserna. Skolans allmänna miljö är viktig för barnens välmående och skolans kvalitet avseende förmågan att utbilda barnen är viktigt för att barnen i stadsdelen ska få jämlika möjligheter till god utbildning som barnen i andra stadsdelar. Skolornas utemiljö har stor betydelse för barnen. Stora, gröna, tilltalande och varierande utemiljöer har positiv inverkan på barnens välmående och som inspiration för lek. Vid utveckling av skolområdet i den östra delen ska behovet av utemiljö beaktas. Utvecklingen av skolområdet och en nybyggd skola och förskola som ingår i ett större upptagningsområde än enbart Österängen är också positivt ur en social aspekt då barn från flera olika stadsdelar möts.

Rörelserikedom

Världshälsoorganisationen (WHO) definierar hälsa som "tillstånd av fysiskt, psykiskt och social välbefinnande och inte bara frånvaro av sjukdom och handikapp". Men medan ansvaret för en individs hälsa är ett samspel mellan individ och samhälle är folkhälsan i högre grad ett samhällsansvar. Eftersom att stadens form, struktur och ordning ger förutsättningar för vardagen har planeringen en avgörande roll i att öka rörelserikedomen för en stärkt folkhälsa.

Det finns goda förutsättningar för rörelserikedom på Österängen. Österängen har de grundläggande förutsättningar för att de boende i området ska kunna ha ett rörelserikt vardagsliv. Men det finns även möjlighet för Österängen att utvecklas ytterligare och blir bättre. Till exempel kan de grönområden som finns utvecklas och nya typer av aktivitetsytor och mötesplatser skapas för att tillgodose de behov som finns på Österängen. Även med mindre insatser kan uppmuntra till lek eller rörelse, till exempel kan Skrämmabäcken och vattnet tydliggöras och inkluderas i parken ytterligare. Det kan bidra både till lek och rörelse och det är även möjligt att lyfta fram ljud som kopplas till vattnet vilket kan vara rekreativt och rogivande.

Genom att bland annat omvandla gator, placera bebyggelse med entréer närmare gator och se över belysningen skulle den upplevda tryggheten på Österängen kunna öka. Ökad trygghet för gående och cyklister skapar också förutsättningar för ökad rörelse. Läs mer i bilagan *"Rörelserikedom Österängen"*.

Barnperspektivet

Generellt sett så är en positiv social miljö och positiva grannskapseffekter viktigt för barn. I och med att Österängen är uppbyggt kring grannskapsenheter där gården är central finns god tillgång för barn till utemiljö genom gårdarna. Även de få parkmiljöer som finns och Österängsravinen bidrar till utemiljö och är potentiella lekmiljöer framförallt för lite äldre barn som kan och får röra sig mer självständigt.

Österängen har många bilfria gångvägar och stråk där det är möjligt att röra sig utan eller enbart med mindre konflikter med fordonstrafik. Trafikseparering är positivt för barns rörelsefrihet och möjliggör för trygga skolvägar, cirka 70 % av de elever från Österängsskolan som deltog i medborgardialogen gick eller cyklade till skolan.

Ambitionen i planprogrammet är att tillskapa ett mer blandat bostadsutbud. Detta kan skapa en större blandning av vilka socioekonomiska grupper som i framtiden kan komma att bo på Österängen. En större befolkning i stadsdelen kommer förmodligen också bidra till bättre underlag för den service och de verksamheter som finns i stadsdelen. Detta i sin tur kan bidra till ett mer levande centrum och en mer levande stadsdel. Med mer människor som rör sig ute så ökar också tryggheten i stadsdelen, vilket är bra ur barnperspektivet. Andra viktiga tänkbara faktorer för en positiv social miljö för barnen i stadsdelen är nybyggnad av ny skola med idrottshall, utvecklingen av grönområden samt omvandling till stadsgator och utveckling av stråk inom stadsdelen och till angränsande stadsdelar.

I samband med medborgardialogen där barn var en särskilt utvald grupp genom dialogen på Österängsskolan har de fått möjlighet att uttrycka sina tankar kring olika platser och hur de vill att Österängen ska utvecklas. Den kunskap som dialogen har gett har använts som underlag i framtagandet av planprogrammet.

Ekonomiska konsekvenser

Eftersom Vätterhem och Jönköpings kommun äger majoriteten av marken inom området så innebär en förtätning av stadsdelen kostnader för dessa aktörer för till exempel utbyggnad och ombyggnad av gator, parker och offentliga platser. I och med ökat antal invånare i stadsdelen är det att förvänta ett ökat slitage på de allmänna platserna och Vätterhems gårdsmiljöer. För dessa bör det därför planeras för en utökning av driftsmedel.

Kostnader för utbyggnad av skolor och andra olika typer av serviceboenden bör också räknas in som kommande kostnader för kommunen. Andra faktorer att ta med i beräkningarna avseende de ekonomiska konsekvenserna är eventuella hyresintäkter och eventuell värdeökning av fastigheter. Programmet utgör ett tidigt planeringsskede och de ekonomiska konsekvenserna är svåra att beräkna eftersom många vinster för en större satsning i en stadsdel först kan räknas hem i ett långsiktigt perspektiv och de sociala vinsterna kan vara svåra att uppskatta i pengar.

FÖRUTSÄTTNINGAR

Kulturhistoria

En bebyggelseinventering av bebyggelse uppförd mellan 1950-2000 har genomförts för Österängen. Nedan redogörs för valda delar ur den utredningen i korthet, den finns att tillgänglig i sin helhet på Jönköpings kommuns hemsida.

Områdets framväxt

Österängen ingick i 1913 års stadsplan, som togs fram av P O Hallman. Grunden till denna plan var att man ville undvika oplanerad förstadsbebyggelse. Planen innebar slingrande gator och oregelbunden kvartersstruktur, vilket ville ge intryck av organisk framväxt, som reaktion mot tidigare rutnätsmönster. Ändringar gällande stadsplanerna har gjorts mellan 1930-1970 utförts av Gösta Planck, Bengt Palmberg och Carl Westerlund.

Efter P O Hallmans stadsplan tog mer detaljerad planering vid av kvarteren och för området väster om Skrämmabäcken genomfördes en tävling. Det vinnande tävlingsförslaget låg till grund för utbyggnaden men ändrades efter hand.

Österängen stod klart 1964 och innehöll cirka 1900 lägenheter, butikscentrum, bibliotek, fritidsgård, skola, kyrka m.m.

Flygfoto över Österängen 1961 nr 1060. Jönköpings länsmuseum

Planstruktur

Österängen är planerat utifrån idéerna om grannskapsenheter. Grannskapsenheter skulle erbjuda hygieniska bostäder till alla i linje med folkhemsidealet och vara en plattform för gemenskap.

Grannskapsenheterna utformades som avskilda men sammanhållna enheter kring ett lokalt centrum som kunde erbjuda service och olika gemensamma anläggningar. Det lokala centrumet markerades vanligtvis av en högre byggnad.

Viktigt var också att grannskapsenheterna skulle ha bra kommunikationer. Österängen är planerat med utanifrånmatning, där inga gator korsar området. Biltrafiken leds istället runt området och in i området via mindre organiskt formade återvändsgator. Grönstråket som delar området utmed Skrämmabäcken har också en viktig funktion som kommunikationsstråk till centrumet med service och kollektiva färdmedel.

Österängen är Jönköpings första grannskapsenhet och skildrar utvecklingen under mitten av 1900-talet, vad det gäller såväl folkhemsidealet med god levnadsförhållanden och bostäder, bilens ökade betydelse i samhället som bebyggelsen funktionalistiska drag.

Bebyggelsetyper

I området finns en fler olika bebyggelsetyper så som punkthus och flera olika typer av lamellhus; bågformade, vinkelställda och fristående.

Bebyggelsetyperna har en medveten placering och anpassning till terrängen med god tillgång på grönska och solljus vilket tillsammans med övriga kännetecken för grannskapsenheterna och trafikplaneringen är kvalitéer i området.

Lamellhusen är i regel uppförda i tre till fyra våningar med sadeltak. Punkthusen är mellan fyra och elva våningar och har platta tak eller motfalls pulpettak.

Arkitekturen

Merparten av bebyggelsen på Österängen uppfördes mellan 1952 och 1964. Bebyggelsen har funktionalistiska drag och en avskalad arkitektur som symboliserar folkhemsidealet om ett nytt modernt och rättvist samhälle.

Ursprungligen hade byggnaderna en typisk 1950-tals arkitektur med tegelfasader, putsade fasader, sadeltak, ljus målade

träfönsterbågar i olika utförande, dörrar i träutförande med fönsterinfattning, balkongräcken i sinuskorrugerad plåt med öppna järnsmidespartier, burspråk och franska balkonger. På bilden nedan syns ursprungliga putsfasader i västra delen av Österängen.

Flygfoto över Österängen, 1967 nr 1297. Jönköpings länsmuseum.

Under 1980-talet skedde en omfattande tilläggsisolering i hela området och fasadmaterialet byttes till gult, rött och brunt tegel. Fönster och dörrar har till stor del bytts ut och många fönster flyttades inte ut i fasad vid tilläggsisoleringen. Inslag av ursprungliga trädörrar finns dock kvar. Även entré- och burspråkspartier samt franska balkonger finns kvar, dock många gånger något förändrade. Balkongernas ursprungliga utförande är dock bevarat.

Kv. Västerås - välbevarat vertikalt genomgående balkongparti i material som: formgjuten betong, järnsmide och korrugerad plåt.

Bevarandevärden

Inom programområdet finns fyra särskilt utpekade byggnader som är särskilt värdefulla eller har betydelsefulla karaktärsdrag eller värden; Österängskyrkan, Birkagården, Vidöstern 6 och Vapensmeden 7-10.

Illustration över värdefull bebyggelse. Röd bebyggelse är särskilt värdefull bebyggelse. Orange är bebyggelse med betydelsefulla karaktärsdrag och värden.

Vid underhåll, ändringar och annan utveckling av all befintlig bebyggelse i området bör de enstaka ursprungliga trädörrarna, entré- och burspråkspartier och balkonger och dess utförande som till stor del är bevarat beaktas och hanteras varsamt.

Österängskyrkan

Österängskyrkan på fastigheten Verandi 1 är kulturhistoriskt värdefull, som är skyddad i gällande detaljplan och ett exempel på brutalistisk arkitektur. Byggnaden är av konstnärligt arkitektoniskt intresse då byggnaden har god arkitektonisk helhet av hög kvalitet.

Fotografi Österängskyrkan.

Birkagården

Birkagården på fastigheten Vanten 3 är kulturhistoriskt värdefull och är tillsammans med kyrkan områdets bäst bevarade offentliga byggnad och utgör därför en viktig del i områdets historia.

Arkitektoniskt bevarandevärda karaktärsdrag är byggnadens pulpettak och de utskjutande partierna och betongpelarna de vilar på. De horisontella fönsterbanden indelade i smalt stående delar samt fasadernas kontrastverkan mellan olika material i slutna och öppna delar i fasaden.

Fotografi av Birkagården.

Vidöstern

Flerbostadshuset på fastigheten Vidöstern 6 är en av få byggnader som relativt oförändrade byggnader i området och representerar den ursprungliga 1950-tals arkitekturen. Byggnadens karaktäristiska drag består av det röda fasadteglet, balkongerna inklusive balkongperlarna, räcken i finkorrugerad plåt och järnsmidesinfattningar samt de franska balkongerna med järnsmidesräcken. De stora utskjutande partierna och de burspråksliknande putsade fasadpartierna samt entréernas pelare i natursten är också karaktäristika för byggnaden.

Kv. Vidöstern Burspråkspartier, franska balkonger och ursprungliga balkongpartier. Bebyggelsehistorisk inventering Österängen.

Vapensmeden

Flerbostadshuset på Vapensmeden 7-10 har en arkitektur som är representativ för 1960-talet. Byggnaderna har osymmetriska sadeltak, spritputsade fasaderna med släta partier som bildar rutmönster, halvt indragna balkonger med räcken av korrugerad plåt på järnsmide, markerade entréer genom mörkt kaklade omfattningar samt garage i markplan intill entréerna. Vissa förändringar har gjorts, bland annat har fasadfärgen ändrats, fönster och dörrar bytts ut.

Kv. Vapensmeden.

Mot bakgrund av att större delen av området tilläggsisolerades under 1980-talet får dessa byggnader stor betydelse eftersom de är

exempel på putsade icke tilläggsisolerade byggnader i området.

Förändringar

Utöver tilläggsisoleringen och de förändringar som det medförde i området under 1980-talet har flertalet andra förändringar genomförts. Området har bland annat förtätats med tre punkthus i mellan sex-åtta våningar under 2010-talet. Inglasning av balkonger har också genomförts primärt i den östra delen av område, i samband med det har även fönster flyttats ut i fasad igen.

Fotografi inglasade balkonger Banérvägen.

Arkeologi

Vid Birkagården och Österängsskolan har en fornlämning i form av boplatz påträffats och undersökts tidigare. I övrigt finns inga kända fornlämningar i området.

Befolkning, socioekonomi och bostäder

Majoriteten av lägenheterna inom programområdet är hyresrätter och ägs och förvaltas av Vätterhem AB. Öster om Södra Apollovägen är upplåtelseformerna blandade med äganderätter, bostadsrätter och hyresrätter.

Befolkning

I Österängens drygt 2 100 bostäder bor det 3 775 personer vilket blir 1,8 boende per lägenhet. I Jönköpings kommun bor det 2,1 personer per lägenhet. Knappt 3 procent av alla som bor i Jönköpings kommun bor på Österängen.

Åldersfördelning

Unga vuxna (16-29 år) och personer i åldern 30-64 år utgör en något högre andel av befolkningen på Österängen än i kommunen. Andelen 6-15 år och över 65 år är däremot lägre än kommunen.

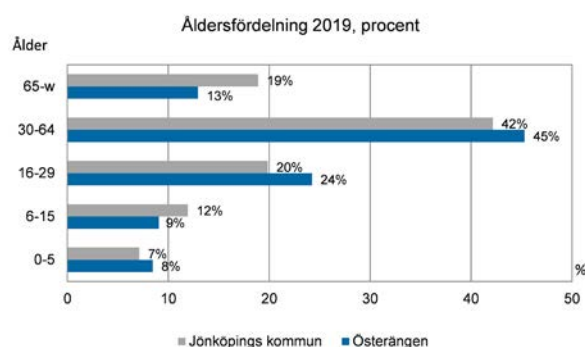

Diagram: Åldersfördelning i Österängen och kommun i procent.

Mångfald

Ungefär var fjärde person i Jönköpings kommun har utländsk bakgrund (utrikes född eller född i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands), medan resten har svensk bakgrund (inrikes född med en eller två inrikes födda föräldrar). På Österängen har ungefär 69 procent av befolkningen utländsk bakgrund och det finns cirka 40 olika nationaliteter representerade hos de boende.

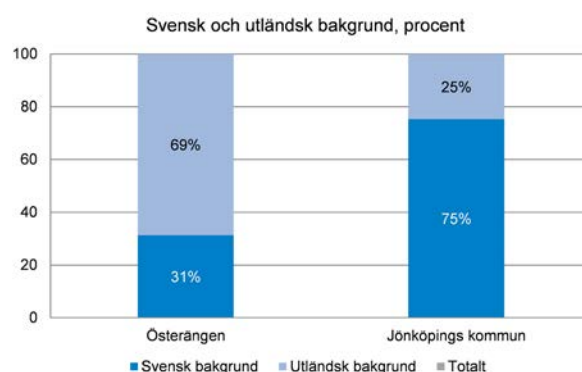

Diagram: Svensk och utländsk bakgrund i Österängen och kommun i procent.

Socioekonomi Förvärvsarbetande

I Jönköpings kommun arbetar 82% av befolkningen i åldern 20-64 år, medan motsvarande andel på Österängen är 67%.

Förvärvsfrekvensen för män är 84 procent och för kvinnor 81 procent avseende hela kommunen. På Österängen är skillnaden mellan könen betydligt större, där förvärvsarbetar 73% av männen och 57% av kvinnorna.

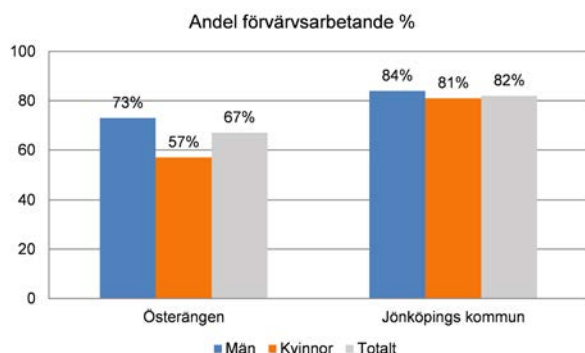

Diagram: Andel förvärvsarbeten i Österängen och kommun i procent.

Arbetslöshet

Andelen öppet arbetslösa samt personer i program med aktivitetsstöd 18-64 år uppgick på Österängen till 15%, motsvarande siffra för Jönköpings kommun var 4,4%. Den totala andelen arbetslösa män på Österängen var 14,5% medan en högre andel kvinnor var arbetslösa – 15,7%. I hela Jönköpings kommun fanns det 4,4% arbetslösa män och 4,5% arbetslösa kvinnor.

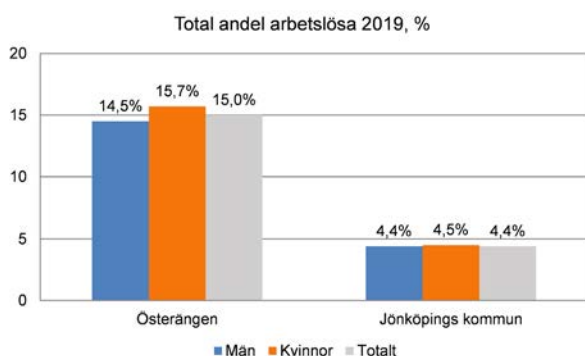

Diagram: Arbetslösa, totalt och fördelat på kön i Österängen och i Jönköpings kommun i procent.

Nettoinkomst

Medianinkomsten för personer 20 år och däröver var 184 700 kronor per år för boende på Österängen. Motsvarande siffra för Jönköpings kommun var 242 900 kronor. Skillnaden mellan

mäns och kvinnors medianinkomst var något högre i Jönköpings kommun jämfört med Österängen.

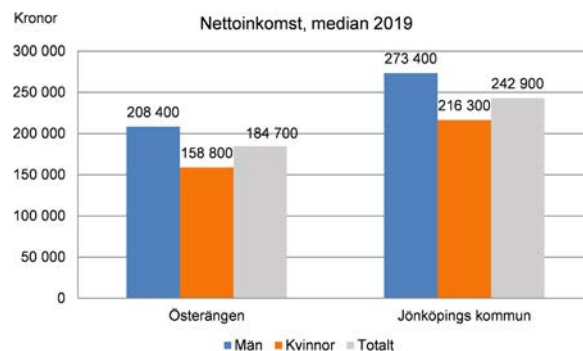

Diagram: Medianinkomst totalt och fördelat på kön i Österängen och i Jönköpings kommun.

Utbildningsnivå

En fjärdedel av de boende på Österängen i åldern 20–64 har inte någon gymnasial utbildning. Motsvarande andel i Jönköpings kommun är en tiondel. I Jönköpings kommun har 43% av befolkningen i åldern 20–64 år eftergymnasial utbildning, på Österängen är motsvarande siffra 31%.

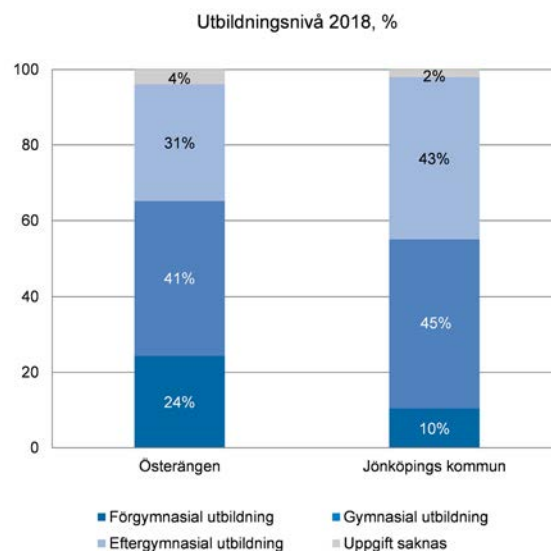

Diagram: Utbildningsnivå i Österängen och i Jönköpings kommun i procent.

Bostäder

Det finns 2 110 lägenheter på Österängen, 93 procent är hyresrätter och 7 procent bostadsrätter. I Jönköpings kommun är 44 procent av lägenheterna hyresrätter och 21

procent bostadsrätter. På Österängen bor 64 procent av befolkningen i lägenheter som är mellan 51-80 kvadratmeter, för Jönköpings kommun är det 26 procent.

I Jönköpings kommun bor flest i lägenheter som är 101 eller fler kvadratmeter - 49 procent, på Österängen är den siffran 6 procent.

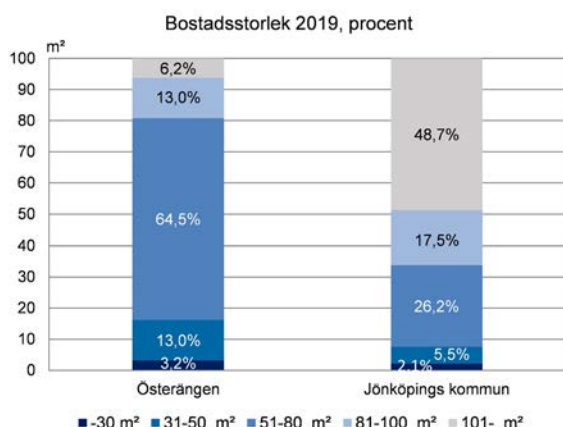

Diagram: Boendestorlek i Österängen och i Jönköpings kommun i procent.

Hushåll

Det finns 1 967 hushåll på Österängen och 63 999 i Jönköpings kommun. Över hälften av hushållen på Österängen består av en person, motsvarande siffra för Jönköpings kommun är 40 procent. Boende per hushåll på Österängen är 1,9 och i Jönköpings kommun 2,2.

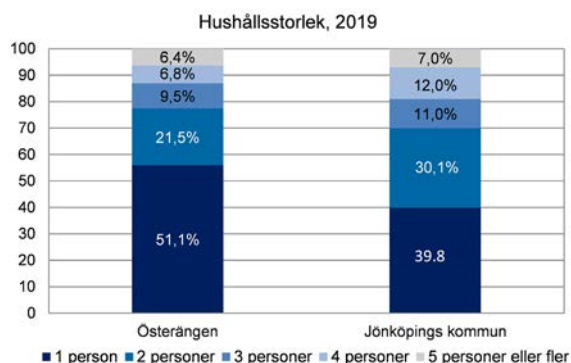

Diagram: Hushållsstorlek i Österängen och i Jönköpings kommun i procent.

Bilinnehav

Över hälften av hushållen på Österängen äger inte en bil, vilket gör Österängen till en av de "bilfriaste" områdena i Jönköping.

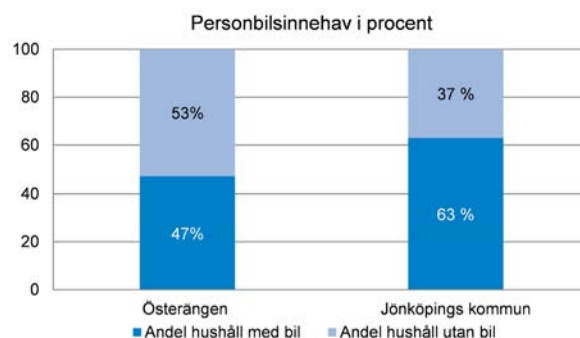

Diagram: Personbilsinnehav i Österängen och i Jönköpings kommun i procent.

Antal bilar per 1000 invånare på Österängen uppgår till 299 stycken vilket är drygt 100 bilar färre än kommunsnittet på 400 bilar per 1000 invånare.

Service

Offentlig service

I Österängen finns grundskoleverksamhet på Österängsskolan från förskoleklass till årskurs 6. I skolans upptagningsområde ingår idag Österängen, Kungsängen och Vättersnäs. I Österängen finns också två kommunala förskolor; Birka och Storängen. I närheten av området på andra sidan E4an finns också en privat förskola, Vättersnäs förskola. Årskurs 7-9 tillhör idag Rosenlundsskolans upptagningsområde.

Utbildningsförvaltningen har identifierat ett behov av att utöka antalet skol- och förskoleplatser inom Österängen till följd av genomförda och planerade förtätningar samt byggnation på Kungsängen och Valplatsen. Under 2021 ska planarbetet för att utöka antalet skolplatser påbörjas.

Vid Österängens centrum och Birkagården finns också öppna förskolan, bibliotek, konsthall, träffplats slussen och en fritidsgård. Det finns

också ett äldreboende på Österängen med cirka 45 lägenheter.

Service i form av vårdcentral, tandvård och apotek finns inte i området utan de boende får söka sig till de andra närliggande stadsdelarna så som Kungsängen och Öxnehaga för den typen service i nuläget.

Kommersiell service

I Österängens centrum finns tillgång till kommersiell service i form av bland annat matvarubutiker, fisk- och charkuteriaffär, gym m.m. Övrig kommersiell service finns i Jönköping och Huskvarna centrum.

Grönstruktur

- Natur- och grönområden
- Parker
- Gårdar
- Koloniområden
- Gröna stråk
- Saknad grön länk

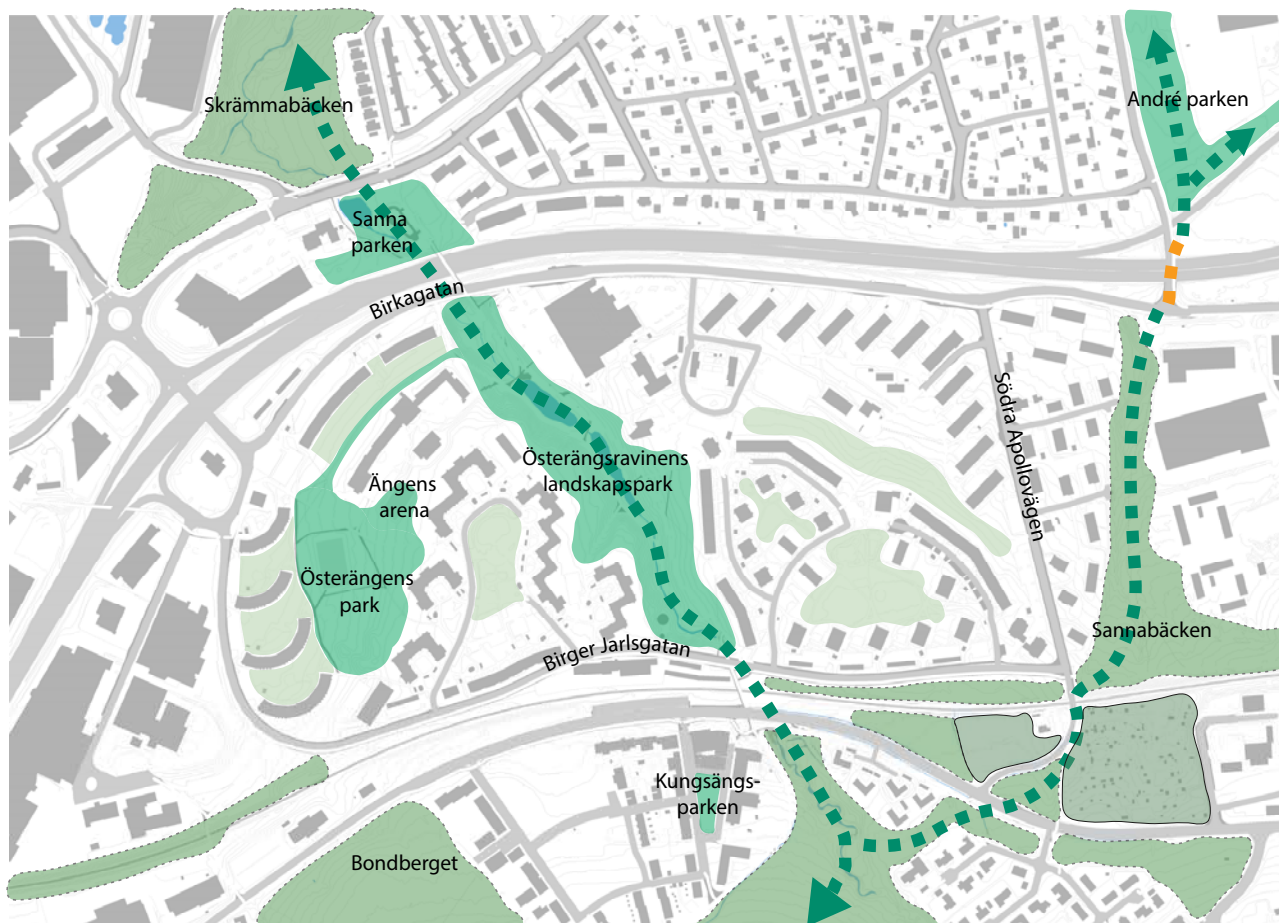
Grönstruktur

Österängen har tillgång till stor andel grönska då det både i och omkring Österängen finns många gröna värden.

Nästan hela området har närmare än 300 meter till ett grönområde och 500 meter till ett större grönområde. Delar området har dock något längre. Inom området finns dock god flera större gröna gårdsmiljöer, om man även räknar in dessa har hela Österängen ett grönområde inom 300 meter.

Parker och gårdar

Inom Österängen finns två parker, Österängsravinens landskapspark och Österängens park. I anslutning till Österängen finns också Sanna parken, Andréparken och en mindre park på Kungsängen.

Österängsravinens landskapspark

Österängsravinens landskapspark omger Skrämmabäcken. Längs med hela ravinen löper en gång- och cykelväg som bitvis kantas av välklippt gräs. Över bäcken finns små broar. Mellan broarna däms vattnet, vilket ger en vattenspegel där andfåglar trivs. Bänkar och rododendronbuskar förekommer utmed bäcken.

På ravinen västra sluttning växer flera vidkroniga ekar. Med närheten till ekmiljöerna på Bondberget kan ekarna vara viktiga för spridning av eklevande organismer och har höga naturvärden.

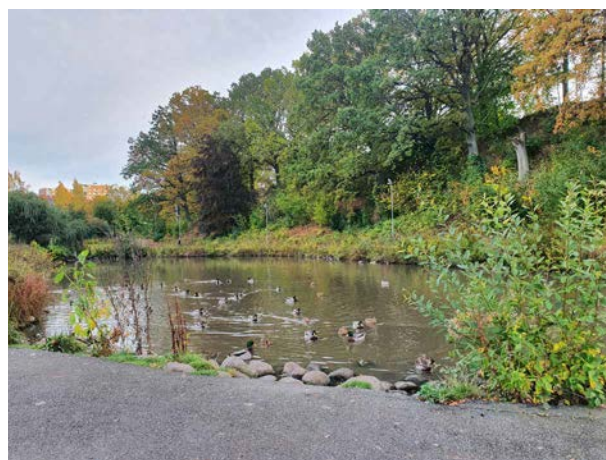
Det finns också bra förutsättningar för fåglar och småkryp i bäckens lummiga närmiljö. Längre söderut och uppåt i ravinslutningarna blir träd och buskskiktet tätare.

Inslaget av brännässlor och högrötsvegetation är också mer påtagligt i södra delen av området. Vegetationen utmed Skrämmabäcken är frodig och i trädskiktet växer bl.a. gråal, hägg, pil, alm och fläder. Fältvegetationen är högvuxen med älggräs och springkorn.

Målsättningen enligt grönsstrukturplanen är att parken ska vara en lummig park med vy över vatten, möjlighet till naturlek, vila och promenad.

Grönområde och gångstråk i Österängens landskapspark.

Vattenspegel vid Österängen centrum

Sittplatser med grillmöjlighet utmed Österängsravinens.

Österängens park

Österängens park består av gräsmattor med utspridda lindar ringar in en gräsplan, en asfalterad basketplan och en lekplats med en mindre klättervägg. Frisbeekorgar finns utplacerade i gräset och en fotbollsplan finns i östra delen i anslutning till Österängsskolan. I södra delen av parken finns odlingar i pallkragar, ett utomhusgym och en mindre hundrastgård med hopp hinder. En gångväg i norr förlänger parken och binder samman området med Österängsravinens och vidare med Bondberget söderut.

Målsättningen enligt grönsstrukturplanen är att parken ska vara en mötesplats med möjlighet till aktiviteter, vistelse, vila samt promenad och lek.

Lekytta och sittplatser i Österängsparkern väster om Österängsskolan.

Utegyr i Österängsparkern väster om Österängsskolan.

Sannabäcken

I ravinen direkt öster om Österängen rinner Sannabäcken, ett biflöde från Skrämmabäcken. Stigar går både längs med och över bäcken på enkla broar/spänger. Områdets kvaliteter är promenad och i ekskogen en grön oas med spår av barnens lek samt god genomsikt med gles markflora och en stämningsgivande skogsbäck. I skogen växer huvudsakligen ek och hassel i olika åldrar, men även gråal och asp förekommer. Stora sälgar och ett tiotal grova ekar höjer naturvärdena och är skäl till att området kring bäckravinen är klassat som nyckelbiotop

Målsättningen enligt grönsturkturplanen är att området ska vara kvartersnära natur för lek och promenad. Ek/hasselkontinuitet där lövlunden har en god krontäckning som skuggar bäcken.

Bro över Sannabäcken

Skrämmabäcken

Skrämmabäcken är utpekad som värdefullt vatten klass 3. Skrämmabäcken är stundtals starkt påverkad av dag- och spillvatten. Det största problemet för bottenfauna och vandrande fisk i Skrämmabäcken är den periodvis dåliga vattenkvaliteten men både harr och öring har observerats nedströms i bäcken. Skrämmabäckens botten består av sten och sand. En vägtrumma vid Huskvarnavägen utgör vandringshinder. Med en förbättrad vattenkvalité utgör Skrämmabäcken en intressant leklokal för öring. Öring är en av arterna som hör till Vätterns värdefulla fiskfauna.

Gårdar och övriga grönytor

Förutom parker har de flesta kvarteren egna mindre gårdar och större gemensamma gårdar med bland annat sittplatser, gräsytor, träd, lek- och bollytor. På vissa platser upplåts yta för stadsodling.

Stadsodling på Österängen.

Sittplatser på gård vid Banérvägen.

Naturvärden

- Naturvärden klass 1
- Naturvärden klass 2
- Naturvärden klass 3
- Nyckelbiotoper
- Skolskog
- Skyddsvärda träd

Natur och rekreationsområden

Österängsravinen går genom området och är ett grönt stråk som förbinder Bondbergets naturreservat med Rosenlundsbankarnas naturreservat och Vättern. I dessa naturreservat finns bland annat längre motionsspår och vandringsleder.

Övriga naturvärden

Utmed Österängsravinen, Sannabäcken och i västra delen av området finns flertalet skyddsvärda träd av arterna alm, ask, ek och pil. Utmed Österängsravinen har också fyra rödlistade arter observerats.

Skolskog

Inom Österängen finns ingen utpekad skolskog men del av Bondbergets naturreservat närmast Kungsängsvägen används som skolskog.

Dagvatten

Den generella strömningsriktningen för dagvattnet är mot nordost. Mottagare av dagvatten från planområdet är Skrämmabäcken samt Sannabäcken som båda rinner ut i Vättern.

Inom planprogramsområdet är höjdsättningen viktig. Det är viktigt att inte leda vatten till befintliga lågpunkter som är instängda områden. Området idag innehåller mycket gröna områden vilket är bra ut dagvattensynpunkt. Gröna ytor gör att dagvatten infiltreras samt att hastigheten på vattnet vid nederbörd minskar. Inom området finns kommunalt dagvattennät som tar hand om normala flöden av dagvatten men vid höga flöden såsom kraftiga regn behövs vägar för vatten ovan mark och då är lutningar inom området viktiga.

Hantering av dagvatten inom programområdet

Dagvatten som leds till grönytor eller växtbäddar gör att dagvatten renas på ett naturligt sätt genom att suspenderat material tas omhand av växtligheten. Detta är ett sätt att minska halterna av tex metaller samt fosfor och kväve. Att inom Österängen jobba med att lokalt omhändertagande (LOD) och då leda vatten till trädgröpar jämte vägar samt växtbäddar inom området skulle medföra mycket gott för dagvattenhanteringen. Området är kuperat och vattenhastigheten kan därför bli stor inom vissa delar och omhändertagande av dagvatten nära källan är därför extra viktig här. Flöden i Skrämmabäcken samt Sannabäcken ska inte öka i och med eventuella nybyggnationer i området. Kan flödena däremot minska i och med exploatering är detta att föredra. Skrämmabäcken tar idag emot mycket dagvatten från uppströms exploateringsområden och då flödena stundtals är höga följer även bottensediment med vidare ner i systemet. Infiltration inom området kan i vissa fall vara svårt p.g.a. befintliga markförhållande men får utredas i kommande detaljplanearbete. Vid detaljpaneläggning i nedströms område är det viktigt att även ta med dagvattnet som kommer uppströms.

Dagvatten inom planområdet bör inte släppas

direkt i ravinslänterna då stabiliteten kan äventyras p.g.a. erosion. Erosion kan också påverka recipienten negativt. Detta behöver utredas i respektive detaljplan om det skulle bli aktuellt.

Miljökvalitetsnormer för vatten

Dagvatten från stora delar planområdet transporteras till recipienten Skrämmabäcken vidare till vattenförekomsten och dricksvattentäkten Vättern, vilken har en lång omsättningstid. Mindre delar av planområdets dagvatten går till Sannabäcken och vidare till Vättern. Varken Skrämmabäcken eller Sannabäcken är inte en klassade som vattenförekomster. Däremot är Vättern (SE646703- 142522) klassad i VISS med god ekologisk status. Den kemiska statusen uppnår dock ej god status. Bedömningen av kemisk status bygger på att uppmätta halter av PFOS, dioxiner, PBDE och kvicksilver i fisk överskrider respektive gränsvärde i fisk.

Dagvattenhantering ska ske så att Skrämmabäcken, Sannabäcken och Vättern inte påverkas negativt. Större asfalterade ytor samt större garage som uppehåller fordon bör kopplas till oljeavskiljare för att rena dagvatten.

Vattenskyddsområde

Skrämmabäcken liksom Sannabäcken ingår i vattenskyddsområdet för Vättern. Vattenskyddsområdet är till för att skydda dricksvattnet idag och i framtiden. Det innebär restriktioner för åtgärder och verksamheter som kan innebära en risk för förorening av vattentäkten. Vissa åtgärder och verksamheter är förbjudna och andra kräver tillstånd. I vattenskyddsföreskrifterna framgår vilka regler som gäller för varje område.

Trafik och kommunikation

Österängen ligger mellan två viktiga kommunikationsstråk. Norr om området går E4an, till vilken det finns en av- och påfart vid Österängen. Söder om området går Jönköpingsbanan, närmsta station finns cirka 1-2 km från området i Huskvarna.

Gatunät

Österängen är planerat med utifrånmatningsprincipen med större gator i ytterkanten av området från vilka trafiken leds in på mindre angöringsgator. Angöringsgatorna är utformade som återvändsgator och möjliggör inte genomfartstrafik i området.

De yttre gatorna Birger Jarlsgatan, Birkagatan och Södra Apollovägen samt Brynjugatan, Bastugatan och angöring till de två skolområdena i området sker via kommunala gator medan de mindre angöringsgatorna till bostäderna ägs och sköts av fastighetsägaren, Vätterhem AB.

Gång- och cykelstråk

Utifrånmatningsprincipen har möjliggjort för flera bilfria gång- och cykelvägar inom området. Genom området i nord-sydlig riktning genom Österängsravinens landskapspark finns en gång- och cykelväg som förbinder Österängen med Vättersnäs och Kungsängen. Utöver det finns det också gång- och cykelvägar i utkanten av Österängen utmed Birger Jarlsgatan och Birkagatan dock saknas cykelvägar utmed Södra Apollovägen och genom området i öst-västlig riktning. En anledning till det kan vara höjdskillnaderna vid Österängsravinens som delar området.

Närmsta huvudcykelstråk finns utmed Huskvarnavägen på andra sidan E4an och kan nås genom en bro och två tunnlar

Förutsättningarna för att gå inom området bedöms som relativt goda. Ett mer finmaskigt gångvägsnät där fotgängaren ge möjligheten att röra sig fritt i öst-västlig riktning samt mer säkra och trygga gångvägar hade ökat förutsättningarna för gång.

Förutsättningarna för att cykla inom området bedöms enbart som goda i nord-sydlig riktning. Höjdskillnader samt smala kopplingar över Österängsravinens ger bristande möjligheter att färdas med cykeln i öst-västlig riktning.

Gång- och cykeltunnlar

Det finns flera gång- och cykeltunnlar som förbinder Österängen med Vättersnäs, Kungsängen och Ekshagen som angränsar till området.

Fotografi: Gång- och cykeltunnel mot Kungsängen.

Fotografi: Gång- och cykeltunnel mot Ekshagen.

Fotografi: Gång- och cykeltunnel mot Vättersnäs.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafikförbindelser med buss finns till Österängen med hållplatser vid Österängens centrum och utmed Birkagatan. Stombusslinje 1 som går mellan Råslätt-Centrum-Elmia-Österängen-Huskvarna centrum trafikerar Birkagatan och gör uppehåll vid två hållplatser utöver Österängens centrum. Genom en tunnel går det även att nå Kungsängsvägen som trafikerar av stombusslinje 2 som går mellan Hisingsängen-Dalvik-Centrum-Ekhagen-Öxnehaga. Stombusslinjerna har en hög turtäthet med upp till 1 avgång var 10:e minut dagtid på vardagar.

Boende inom Österängen bedöms generellt ha god tillgång till kollektivtrafik genom de två stombusslinjerna dock kan höjdskillnaderna i området göra att man inte har lika god tillgång till båda stombusslinjerna och att man har olika bra förutsättningar att ta sig till t.ex. arbetsplatser kollektivt.

De fem vanligaste arbetsplatserna för boende på Österängen är centrum (öster), Torsvik, Ljungarums industriområde, Ryhov och Rosenlund. Förutsättningarna att ta sig kollektivt till de större arbetsplatserna varierar inom Österängen. Förutsättningarna att kunna ta sig till Ryhov och A6 varierar och är bättre för boende i de södra delarna av Österängen. Förutsättningarna för att ta sig kollektivt till arbetsplatser på Torsvik är dåliga då det är kräver byten och innebär lång restid gentemot om man kör bil. Förutsättningarna att ta sig till Ljungarum med kollektivtrafik är inte heller bra men dit finns det bättre förutsättningar att ta sig med cykel. Generellt är det dock goda förutsättningar för boende att ta sig till Jönköpings centrum.

Parkering för bilar

På Österängen finns det cirka 1707 parkeringsplatser för boende, besökande och verksamma utspritt i stadsdelen. Parkeringsplatser finns till viss del i mindre parkeringsgarage, garagelängor men består i huvudsak av markparkering. Utmed angöringsgatorna inne i området finns tvärställda markparkeringar utmed de flesta gator men även viss sammanhängande markparkering i

samband med garagelängor. Vid Österängens centrum finns två större sammanhängande markparkeringar.

Parkeringsutredning visar på att det finns ett överskott av bilparkeringsplatser på Österängen och att belägningsgraden varierar mycket mellan olika parkeringsytor. Medelbelägningsgraden för enskilda parkeringsytor varierar från cirka 18 % upp till 100 %. För Österängen som helhet är medelbelägningsgraden för boendeparkering 70 %. Totalt sett bedöms det finnas ett överskott på cirka 300 parkeringsplatser på Österängen. Läs mer i bilaga *Parkeringsutredning Österängen*.

Cykelparkering

Cykelparkering till de boende finns generellt i anslutning till samtliga entréer, samt i cykelrum i källare i Österängen. Enligt Vätterhem är de flesta cykelställen enkla cykelställ utan möjlighet till ramlåsning. I dagsläget saknas en sammanställning av antalet cykelparkeringar i området och dess belägningsgrad.

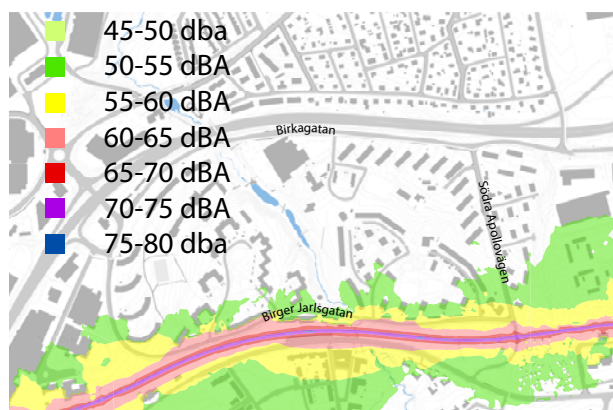
I anslutning till Österängens centrum finns begränsade parkeringsmöjligheter för cykel. Det finns åtta parkeringsplatser med ramlås i anslutning till centrumets huvudentré. Den stora matbutiken Willys saknar besöksparkering för cykel. Det innebär att de som cyklar har längre gångavstånd mellan entré och parkering än de som besöker matbutiken med bil. I praktiken ställs sannolikt cyklar nära entrén vilket kan inverka negativt på tillgängligheten.

För cykelparkeringsplatser finn stor förbättringsmöjligheter för att ytterligare underlätta och uppmuntra till cykel som transportmedel

Miljö- och riskfaktorer

Trafikbuller

Österängen är utsatt för trafikbuller från E4an, järnvägen samt övriga gator runt och inom området. I trafikbullerförordningen (2015:216) finns riktvärden som ska uppfyllas vid nybyggnation. Framförallt är byggnaderna utmed Birkagatan bullerutsatta över gällande riktvärden. För att säkerställa att dessa uppfylls kommer bullerutredningar med aktuella trafikmängder behöva genomföras i respektive enskild detaljplan som efterföljer planprogrammet.

Bullerkartläggning 2011, järnvägsbuller.

Bullerkartläggning 2011, vägbuller.

Radon

Inga radonmätningar har gjorts i samband med planprogrammet.

Markföroreningar

Inom programområdet finns flera potentiella markföroreningar, samt även flertalet öster om Birger Jarlsgratan utanför programområdet.

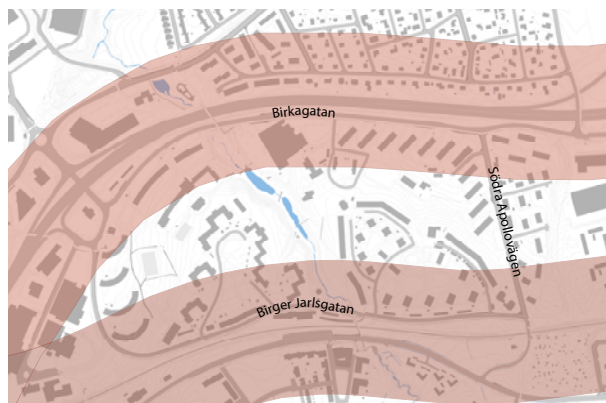
Potentiellt förorenade områden.

I anslutning till Österängen centrum har det tidigare legat en kemtvätt som har riskklass två, i anslutning till Vätterhems förvaltningskontor har finns också en förbränningsanläggning som också har riskklass två. I övrigt saknas uppgift och klassificering av de potentiella föroreningarna inom området men de verksamheter som har bedrivits är bland annat betong- och drivmedelshantering samt verkstadsindustri.

I efterföljande detaljplanearbete i närheten av de potentiellt förorenade områdena behöver föroreningen undersökas närmare, säkerhetsavstånd eller sanering kan komma att krävas.

Farligt gods

E4an norr om Österängen och järnvägen söder om Österängen är rekommenderade leder för farligt gods. För att avgöra vilka risker som föreligger och behovet av skyddsåtgärder ska en riskanalys göras vid exploatering inom 150 meter från transportleder där man fraktar farligt gods.

Farlig godsleder 150 meters zon.

Ingen samband med planprogrammet har en översiktlig riskbedömning genomförs. Syftet med riskbedömningen har varit att i ett tidigt skede redogöra för hur de byggrätter som planprogrammet föreslår påverkas av närliggande riskkällor, och hur ett fortsatt riskhanteringsarbete bör genomföras för att säkerställa att riskhänsyn visas.

För föreslagen bebyggelse som är prenumererade 1, 2, 5 och 6 i illustrationen nedan bedöms ytterligare utredningar krävas. Riskerna kan troligtvis accepteras efter införandet av åtgärder. Risknivåer och scenarier behöver beskrivas/analyseras och relateras till gällande skyddsavstånd. Men utifrån den information som finns i dagsläget bedöms de kunna bebyggas men det kräver troligen åtgärder vilket kan bli fördyrande.

För föreslagen bebyggelse som är numrerade 3 och 4 i illustrationen nedan bedöms inga särskilda risker föreligga. Platserna bedöms kunna bebyggas utan fördyrande åtgärder.

Ingen av platserna har bedömts ha en för hög risknivå för att kunna föreslås för bebyggelse i detta skede. Läs med i bilaga *Riskbedömning inför planprogram*

Kartbild ur riskutredning

Tidigare ställningstaganden

Riksintressen

Järnväg

Jönköpingsbanan söder om området är riksintresse för järnväg. Banan ingår i det utpekade strategiska godsnätet och är även viktig för persontrafiken. Den sträcker sig från Falköping till Nässjö via Jönköping och förbinder Västra och Södra stambanan.

Jönköpingsbanan ska utvecklas och utrymme ska reserveras för framtida utveckling och ombyggnad. Stor restriktivitet ska råda för ny bebyggelse eller anläggningar som kan försvåra järnvägens utveckling.

Väg

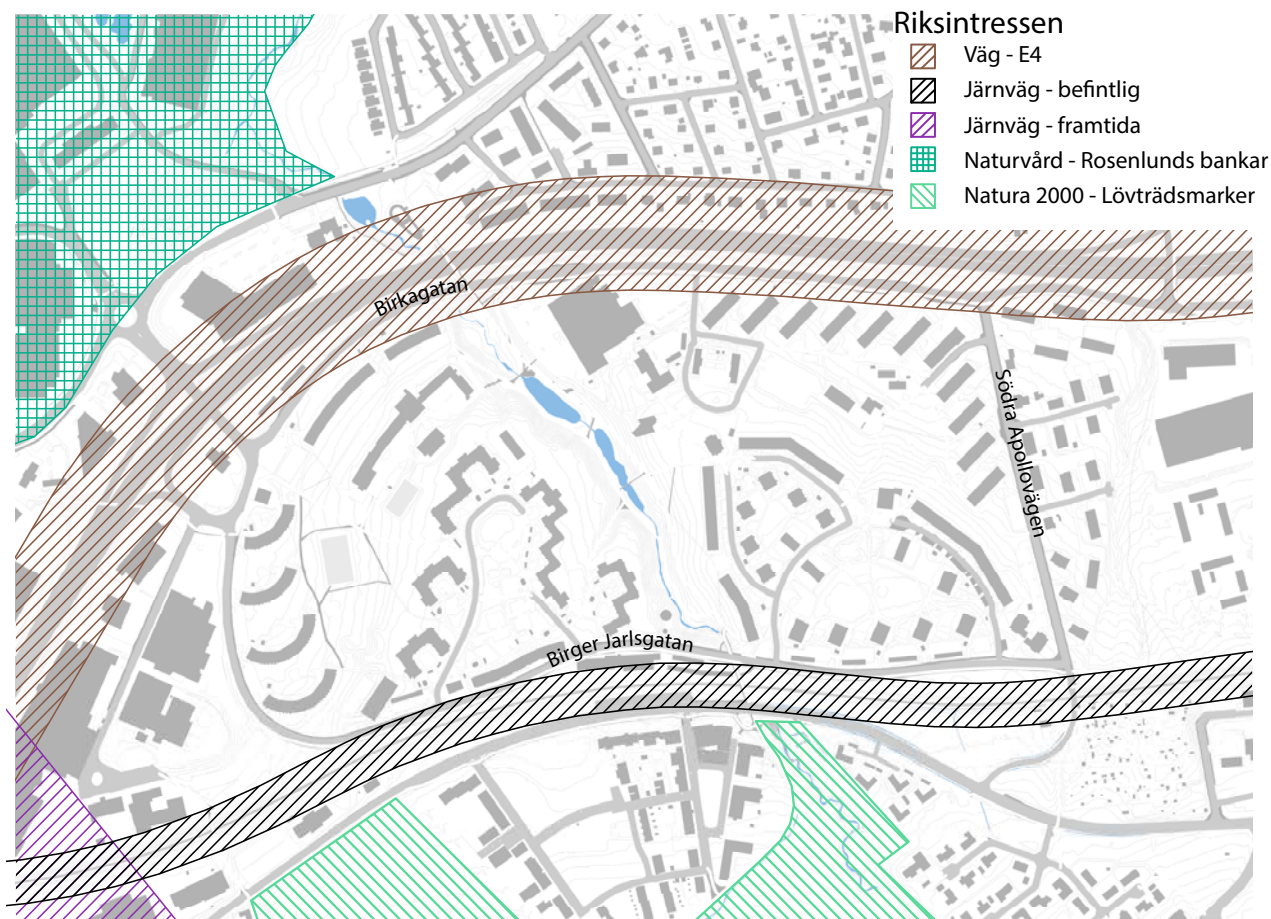
E4:an norr om området är riksintresse för väg och är av särskild internationell betydelse. Väg E4 sträcker sig genom hela Sverige, från Helsingborg

till Haparanda, och är en viktig väg för långväga transporter av såväl gods som personer

Översiktsplan

Delar av planprogrammet är utpekade i översiktsplanen (2016). Tre områden i anslutning till befintliga förskolor och skolor är utpekade som förtätningsområden. Förtätningsområden är obebyggda mindre markytor, som i detta fall består av gräsytor med enstaka träd och en bollplan. Förtätningsområden kan tas i anspråk för annan användning till exempel bostäder eller service så som skola.

Österängen ligger inom zonen tätortsbebyggelse. Enligt de riktlinjer som finns för tätortsbebyggelse ska utveckling ske genom förtätning och omvandling. Planprogrammet innebär omvandling på redan ianspråktagen mark vilket innebär förtätning inom tätortsgränsen och undvikande av tätortutbredning i enlighet med översiktsplanens viljeriktning.

Fördjupad översiktsplan

Området innefattas av den nya fördjupade översiktsplanen (FÖP), utbyggnadsstrategi 200 000 invånare som är under bearbetning och inväntas vara klar år 2023. Förslaget till den fördjupande översiktsplanen stämmer väl överens med planprogrammet och att befintliga bostadsområden och stadsdelscentrum ska utvecklas genom förtätning.

Utbyggnadsstrategin föreslår också att verksamhetsområde mellan E4an och Birger Jarlsgatan utvecklas med blandad stadsbebyggelse med bostäder, arbetsplatser, handel, service. Området ska ha en relativt hög andel arbetsplatser. Vidare föreslås också utbyggnadsstrategin att Österängen på sikt kopplas samman med Rosenlund på ett bättre sätt genom en förlängning av Birger Jarlsgatan över E4an, Denna koppling finns i planprogrammet markerat som ett framtida stråk.

Grönstrukturplan och Naturvårdsprogrammet

Österängsravinen är utpekad som ett grönområde och ett grönt stråk i Grönstrukturplanen. Läs mer om dess värden under rubriken Grönstruktur.

Österängsravinen och Skrämmabäcken är av naturvärdesklass 3 och utpekade naturvårdsprogrammet. Läs mer om dess värden under rubriken Grönstruktur.

Bild visar utsnitt från samrådsversionen av utbyggnadsstrategin. Gult område illustrerar sammanhängande bostadsbebyggelse. Rött område illustrerar mångfunktionell bebyggelse. Ljusgrönt område illustrerar natur och friluftsliv. Mörkgrönt område illustrerar grönområde och park. Svarta heldragna och streckade linjer illustrerar gatunät. För mer information om utbyggnadsstrategin gå in på www.jonkoping.se sökord: Utbyggnadsstrategi 200 000 invånare.

Gällande detaljplaner

Området omfattas av 15 detaljplaner framtagna mellan år 1958 till år 2013. I princip all möjlig byggrätt med huvudanvändning för bostäder är nyttjad inom gällande detaljplaner. Mindre byggrätt för centrum- eller handelsverksamhet finns kvar att nyttja inom området. Störst outnyttjad byggrätt finns inom det östra området med huvudsaklig användning för skoländamål. För det området har arbetet med en ny detaljplan påbörjats, för att se över hur området kan nyttjas effektivare och för att utöka antalet skolplatser inom Österängen.

Huvudsaklig användning

- Bostäder eller bostadskomplemt
- Centrum, Kontor, Handel
- Teknisk anläggning, Industri
- Skola
- Kyrka
- Drivmedelsförsäljning, Parkering
- Natur, Park, Plantering
- Gata, Gång- och cykelväg

Vatten- och avlopp

De befintliga ledningarna på Österängen är dimensionerade efter äldre system och är därför för små för att klara 10-30 års regn enligt nuvarande system. För tillkommande förtätningar är det därför extra viktigt att klargöra hur hantering av såväl 10-30 års regn ska hanteras samt högre flöden för att inte negativt påverka befintlig miljö. Vid omläggning bör ledningssystemet få en högre kapacitet motsvarande nuvarande standard.

El och fjärrvärme

Fler transformatorstationer för att försörja området kan behövas vid förtätning. Detta kommer utredas närmare i kommande detaljplaner.

Fjärrvärme finns utbyggd i området och inga arbeten finns i nuläget inplanerade. Skulle fjärrvärmeledningar beröras hanteras det i kommande detaljplaner.

GENOMFÖRANDE

Idag äger Vätterhem all bostadsbebyggelse väster om Södra Apollovägen samt centrumbyggnaden inom området. Öster om Södra Apollovägen finns flera olika fastighetsägare och ett varierat bostadsbestånd med hyresrätter, bostadsrätter och äganderätter. Jönköpings kommun äger framförallt skolfastigheterna och enstaka områden, såsom grönytor och gator. Jönköpings Energi och Jönköpings församling äger också enstaka områden inom området.

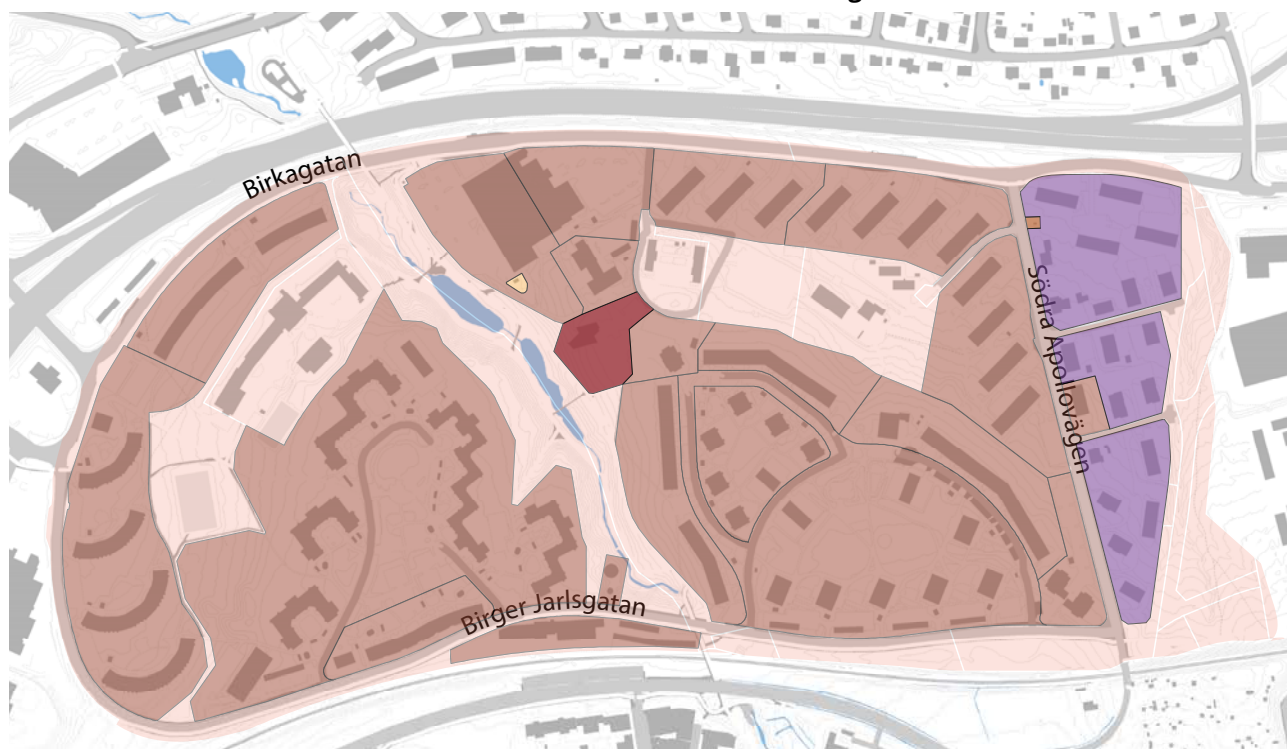
Programmet föreslår nybyggnation av bostäder på mark som ägs av Vätterhem. Uppförs ny byggnation som bostadsrätter och äganderätter eller del av befintliga bostäder omvandlas skulle fler fastighetsägare tillkomma inom området. Nybyggnation föreslås även på kommunal mark i form av nya lokaler för skolverksamhet. Programmet föreslår också utveckling och upprustning av kommunal mark genom bland annat utveckling av parkmiljöer och utveckling av stråk och omgestaltung av befintliga gaturum. För att kunna genomföra dessa åtgärder kommer det att krävas att ägoförhållanden ses över i kommande planprocesser på flera platser. Det kommer sannolikt bli aktuellt att reglera över viss mark till kommunal ägo men det kan också finnas platser där motsatsen blir aktuell.

Utveckling av bebyggelse och allmänna platser är ömsesidigt beroende av varandra för att kunna åstadkomma trygga och välfungerande miljöer. Det kan bli aktuellt med samarbetsavtal mellan olika aktörer för att kunna utveckla hela området på ett bra sätt.

Kommunen ansvarar för att upprätta detaljplaner och för avtal som reglerar villkoren för genomförande och exploatering. Med fastighetsägare till mark som föreslås utvecklas med ny bebyggelse kommer det i efterföljande detaljplaner tecknas ett planavtal. Avtalet syftar till att fastställa parternas åtaganden samt fördelning av kostnader dem emellan i samband med upprättande av detaljplanen.

Markägare

- Jönköpings kommun
- Vätterhem
- Jönköpings församling
- Jönköpings Energi
- Övriga privatägda fastigheter

Kommunen ansvarar även för utredningar, projektering och genomförande av utbyggnader och åtgärder som berör allmänna ytor, såsom gator, parker och torg inom programområdet.

Etappindelning

Utbyggnaden av hela programområdet kommer att ta lång tid, varför nedanstående etappindelning föreslås för upprättandet av detaljplaner utifrån planprogrammet. För att möjliggöra den byggnation som föreslås i programmet är det nödvändigt att upprätta nya detaljplaner. En tidshorisont för när det är möjligt att byggnation står färdig har uppskattats och finns angivet i anslutning till etapperna som illustreras nedan.

Etappindelningen görs bland annat utifrån behov av att tillföra nya lokaler för skolverksamhet samt utveckling av gång- och cykelstråk till och från skolorna samt centrum. Med anledning av planerad bebyggelse på Kungsängen och Valplatsen är utvecklingen av centrum också prioriterad. Utpekad bostadsbebyggelse i direkt anslutning till dessa kan också komma att inkluderas. För etapp 1 och 2 planeras planarbete starta redan under år 2022.

Beroende på framtida omständigheter kan dock ordningen på etapperna komma att ändras, vilket innebär att enskilda byggnader eller andra

åtgärder kan komma byggas i tidigare eller senare etapper.

Delar av de åtgärder som programförslaget föreslår bör kunna genomföras utan att nya detaljplaner behöver upprättas, till exempel utveckling av delar av parkmiljön i Österängsravinen, belysningsinsatser och åtgärder för att förbättra tunneln mot Kungsängen. Åtgärder som inte bedöms kräva att nya detaljplaner upprättas är därför inte inkluderade i etappindelningen.

Föreslagen etappindelning

..... Etapp 1, 2025-2030

..... Etapp 2, 2025-2030

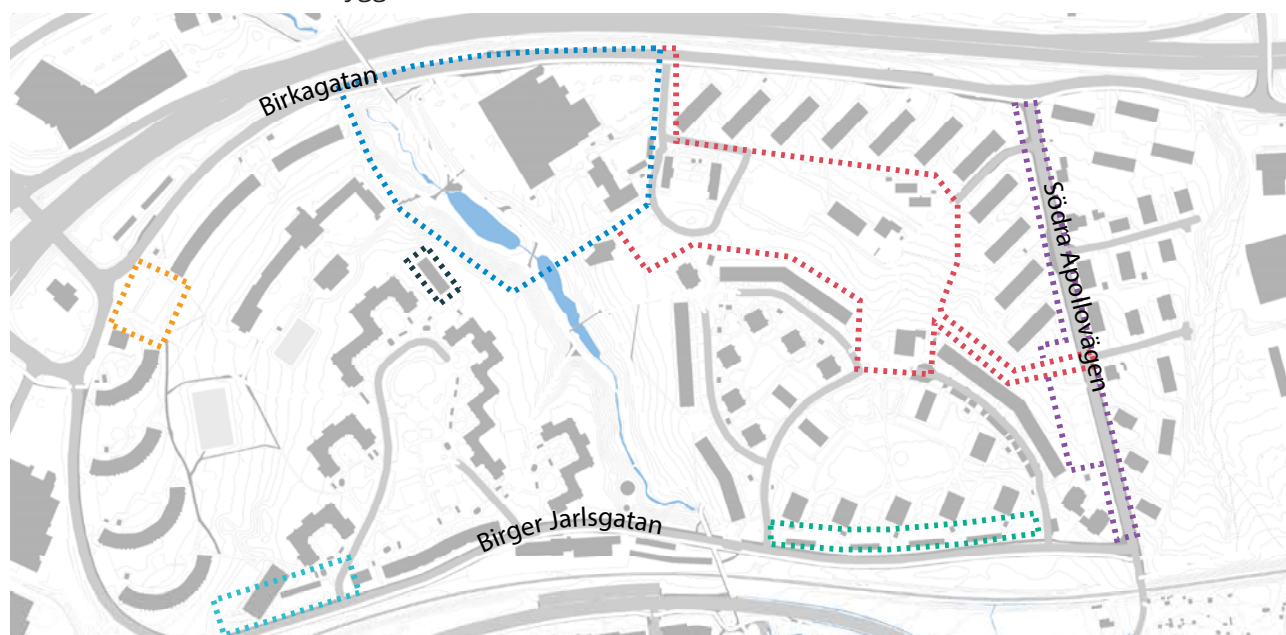
..... Etapp 3, 2025-2030

..... Etapp 4, 2025-2030

..... Etapp 5, 2030-2035

..... Etapp 6, 2030-2035

..... Etapp 7, 2035-2040

Kostnadskrävande åtgärder

Programförslaget föreslår en rad åtgärder som innebär utveckling och förstärkning av befintliga allmänna platser så som parker och gator.

Behovet av dessa upprustningar kan i flera fall inte direkt kopplas till någon exploatering och kostnaderna kommer sannolikt till stora delar att få bäras av kommunen. I de fall åtgärderna även kommer till nytta för närliggande exploatering kan det dock bli aktuellt med viss samfinansiering.

Eftersom kommunen inte äger någon av den mark som planeras för bostadsbebyggelse kan sannolikt relativt få kostnader bäras av intäkter från försäljning och övriga avgifter som i andra fall kan kopplas till exploatering och försäljning av kommunal mark. Det innebär att åtgärder kommer att behöva planeras in i kommunens verksamhets- och investeringsplaner och prioriteras gentemot övriga åtgärder och behov samt finansieras via skattemedel. Det kan innebära att delar av åtgärderna som föreslås i programmet kan ta förhållandevis lång tid att genomföra beroende på hur de prioriteras gentemot övriga behov.

Medverkande

Stadsbyggnadskontoret

Planavdelningen

Jenny Larsson, bitr. planchef
Puck Larsson, planarkitekt

Stab/Översiktlig planering

Stefan Lind chef översiktlig planering
Bengt Mattias Karlsson, stadsarkitekt
Cecilia Gadman, översiktsplanerare
Mattias Karlsson, översiktsplanerare

Utveckling och trafik

Henrik Zetterholm, utveckling- och trafikchef
Emma Svärd, verksamhetschef
Sebastian Wadenborg, trafikplanerar
Mats Ruderfors, trafikingenjör
Tor Olsson, belyningsplanerare

Tekniska kontoret

Mark- och exploatering

Anna Wredenberg, verksamhetschef
Malin Strömberg, mark- och exploateringsingenjör

Gata/Park/Skog

Elin Eklund, landskapsarkitekt
Linn Svahn, landskapsarkitekt
Lisa Lindblad, landskapsarkitekt

VA

Helez Bawari, projektingenjör

Fastighet

Maria Bergström, lokalförvaltare

Miljö- och hälsoskydds-kontoret

Annica Magnusson, vattensamordnare

Räddningstjänsten

Eric Holgersson, brandingenjör

Utbildningsförvaltningen

Martin Höglund, planeringsstrateg/chef

Kommunikation

Simon Hjälmärö, kommunikatör

Kommunala bolag

Vätterhem

Raymond Paska, VD
Henrik Möller, bygg- och upphandlingschef
Maria Carelli-Martinsson, integrationsstrateg
Dan Johansson, områdesförvaltare
Karolina Nordholm, bitr. områdesförvaltare
Linus Gustavsson, projektledare fastighetsutveckling
Jonas Ahlstedt, marknads- och uthyrningschef
Viktoria Uyanik, kommunikatör

